

แผนบริหารการสอนประจำบทที่ 1
วิทยาลัยการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

หัวข้อเนื้อหาประจำบท

บทที่ 1 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความมั่นคงทางแพ่งพาณิชย์

1. ความหมายและประเภทของกฎหมาย
2. บุคคลและความสามารถของบุคคล
3. กฎหมายลักษณะนิติกรรมและสัญญา
4. กฎหมายลักษณะละเมิด จัดการงานนอกสั่ง
5. กฎหมายลักษณะทรัพย์สิน

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

การจัดการเรียนการสอนบทที่ 1 มีวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมที่ต้องการให้ผู้เรียนปฏิบัติได้ดังต่อไปนี้

1. อธิบายรูปแบบ ความหมายและประเภทของกฎหมาย บุคคลที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายและความสามารถของบุคคล
2. อธิบายเกี่ยวกับผลของนิติสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจากการแสดงเจตนาทำนิติกรรม สัญญา และนิติเหตุอันเกิดจากการทำละเมิด จัดการงานนอกสั่ง รวมถึงกฎหมายเกี่ยวกับทรัพย์สิน

วิธีสอนและกิจกรรมการเรียนการสอนประจำบท

บทที่ 1 มีวิธีสอนและกิจกรรมการเรียนการสอนที่ใช้ดังต่อไปนี้

1. วิธีสอน ผู้สอนใช้วิธีการสอนแบบบรรยาย วิธีการสอนแบบถามตอบ และวิธีการสอนแบบเรียนรู้ด้วยตนเอง

2. กิจกรรมการเรียนการสอน สามารถจำแนกได้ ดังนี้
 - 2.1 กิจกรรมก่อนเริ่มการเรียน ผู้เรียนศึกษาบทเรียนที่ 1
 - 2.2 กิจกรรมในห้องเรียนมีดังต่อไปนี้
 - 2.2.1 ผู้สอนปฐมนิเทศ โดยอธิบายถึงแผนการเรียนการสอน ตลอดจนกิจกรรมต่าง ๆ ในระหว่างการเรียนตลอดหลักสูตร ตามแผนบริหารการสอนประจำบท
 - 2.2.2 ผู้สอนบรรยายเนื้อหาในบทที่ 1 พร้อมกับสอดแทรกกิจกรรมในระหว่างบรรยายโดยการถามตอบ
 - 2.3 กิจกรรมหลังเรียน ผู้เรียนทบทวนเนื้อหาที่ได้เรียนในบทที่ 1 โดยใช้คำถามในแบบทดสอบท้ายบท และดำเนินการศึกษาล่วงหน้า 1 สัปดาห์
 - 2.4 มอบหมายงาน โดยให้ผู้เรียนสืบค้นจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ นอกห้องเรียน เช่น ห้องสมุด หรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ

สื่อการเรียนการสอนประจำบท

สื่อที่ใช้สำหรับการเรียนการสอน มีดังต่อไปนี้

1. แผนการเรียนการสอนประจำบท
2. พาวเวอร์พอยท์ประจำบท
3. เอกสารประกอบการสอน
4. หนังสือ ตำรา และเอกสารที่เกี่ยวข้อง
5. สื่ออิเล็กทรอนิกส์

การวัดผลและการประเมินผลประจำบท

การวัดผลและการประเมินผลประจำบทมีดังนี้

1. สังเกตการตอบคำถามทบทวนเพื่อนำเข้าสู่เนื้อหาในบทเรียน
2. สังเกตการตั้งคำถาม และการตอบคำถามของผู้เรียน หรือทำแบบทดสอบ
ในชั้นเรียน
3. ตรวจสอบความเข้าใจและความถูกต้องในการทำแบบฝึกหัด

บทที่ 1

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความมั่นคงทางแพ่งพาณิชย์

การศึกษากฎหมายและกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องด้านความมั่นคง โดยเฉพาะในทางแพ่งพาณิชย์ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำความเข้าใจถึงสาระสำคัญของความหมายและประเภทของกฎหมาย บุคคลที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายและความสามารถของบุคคล และผลในทางกฎหมายอันเกิดจากการก่อกวนสัมพันธ์ด้วยการแสดงเจตนาทำนิติกรรมสัญญา รวมถึงการทำละเมิด จัดการงานนอกสั่ง ซึ่งเป็นนิติเหตุ รวมทั้งกฎเกณฑ์ในทางกฎหมายที่กำหนดเกี่ยวกับทรัพย์สินและทรัพย์สิน

1. ความหมาย ลักษณะและประเภทของกฎหมาย

ในอดีตกฎเกณฑ์เพื่อควบคุมความประพฤติของมนุษย์ที่อยู่ร่วมกันจะเป็นไปในลักษณะของข้อตกลงร่วมตามวิถีการอยู่ร่วมกันหรือวิถีประชา (Folkways) และขนบธรรมเนียมจารีตประเพณี (More) ที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา อันเป็นกระบวนการทางสังคมที่คอยควบคุมความประพฤติของมนุษย์ในสังคมให้อยู่ในกรอบกติกาในขณะนั้น ต่อมาเมื่อสังคมพัฒนาขึ้น มีจำนวนสมาชิกมากขึ้นทำให้เกิดความหลากหลายทางสังคม จึงมีความจำเป็นที่จะต้องกำหนดกฎเกณฑ์ที่เป็นแบบแผนอย่างเป็นทางการในรูปแบบของกฎหมาย (Law) ขึ้นมาใช้บังคับเพื่อวางกรอบกติกาในการอยู่ร่วมกัน ทั้งนี้ เพื่อให้สังคมสามารถดำรงอยู่ได้อย่างปกติสุข ซึ่งเครื่องมือสำคัญนี้เรียกว่า “บรรทัดฐานทางสังคม” (Social Norms)

1.1 ความหมายของกฎหมาย

กฎหมาย หมายถึง คำสั่งหรือข้อบังคับของรัฐหรือของผู้ปกครอง ซึ่งบัญญัติขึ้นเพื่อใช้ควบคุมความประพฤติของบุคคลซึ่งอยู่ในรัฐหรือในประเทศของตน หากผู้ใดฝ่าฝืนไม่ประพฤติปฏิบัติตามที่มีความผิดและถูกลงโทษหรือได้รับผลเสียหายนั้นด้วย คำสั่ง

หรือข้อบังคับ หมายถึง การแสดงออกโดยมีข้อความในลักษณะที่เป็นการบังคับหรือบงการให้กระทำหรือให้งดเว้นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง

กฎหมายเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการจัดระเบียบสังคม ในฐานะที่เป็นบรรทัดฐานทางสังคมที่คนส่วนใหญ่ยอมรับ แต่กฎหมายก็เป็นกฎเกณฑ์ที่ต่างจากกฎเกณฑ์ทางวิทยาศาสตร์ธรรมชาติหรือกฎเกณฑ์ในทางเศรษฐศาสตร์ซึ่งเป็นกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวกับปรากฏการณ์ของข้อเท็จจริง¹ เนื่องจากกฎหมายเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นและมีอยู่ตามภาวะการณ์และความจำเป็นของสังคมนั้น ทั้งอาจเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย หากพิจารณาจากบ่อเกิดหรือที่มาของกฎหมาย สามารถแยกได้สองประการใหญ่ คือ กฎหมายที่บัญญัติขึ้น และกฎหมายที่ไม่ได้บัญญัติขึ้น

1.) กฎหมายที่บัญญัติขึ้น

กฎหมายที่บัญญัติขึ้น หรือกฎหมายลายลักษณ์อักษรตามกระบวนการบัญญัติกฎหมาย ซึ่งอาจมีหลายลักษณะด้วยกัน เช่น รัฐธรรมนูญ ประมวลกฎหมาย พระราชบัญญัติ พระราชกำหนด พระราชกฤษฎีกา กฎกระทรวง เป็นต้น

2.) กฎหมายที่ไม่ได้บัญญัติขึ้น

กฎหมายที่ไม่ได้บัญญัติขึ้นเป็นหลักการที่ใช้บังคับในฐานะที่เป็นกฎหมายอย่างหนึ่ง แบ่งเป็น 2 ประการ คือ

2.1) กฎหมายจารีตประเพณี ในบางประเทศมีการนำเอาหลักปฏิบัติตามจารีตประเพณีมาบัญญัติเป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษร และแม้จะมีการบัญญัติกฎหมายลายลักษณ์อักษรขึ้นเพื่อใช้บังคับแต่ก็ไม่อาจครอบคลุมในทุกกรณี จึงมีการนำเอาจารีตประเพณีมาใช้ในการอุดช่องว่างของกฎหมายด้วย เช่น ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 4 วรรคสอง “เมื่อไม่มีกฎหมายที่จะยกมาปรับคดีได้ ให้วินิจฉัยคดีนั้นตามจารีตประเพณีแห่งท้องถิ่น ถ้าไม่มีจารีตประเพณีเช่นนั้นให้วินิจฉัยคดีอาญาเทียบบทกฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่ง และถ้าบทกฎหมายเช่นนั้นก็ไม่มีด้วยให้วินิจฉัยตามหลักกฎหมายทั่วไป”

¹ สมยศ เชื้อไทย, คำอธิบายกฎหมายแพ่ง : หลักทั่วไป เล่ม 1 ความรู้กฎหมายทั่วไป. พิมพ์ครั้งที่ 4, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2540), หน้า 56.

2.2) หลักกฎหมายทั่วไป แม้มีกฎหมายลายลักษณ์อักษรและกฎหมายจารีตประเพณีมาใช้พิจารณาตัดสินความแล้วก็ตามแต่ก็อาจไม่เพียงพอครอบคลุมได้ทุกเรื่อง จึงต้องมีการนำเอาหลักกฎหมายทั่วไป ซึ่งประเทศต่าง ๆ ได้ยอมรับกฎหมายนั้นแล้วมาปรับใช้ในการพิจารณาตัดสินคดีความด้วย เช่น หลักผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้รับโอน เป็นต้น

1.2 ลักษณะของกฎหมาย

การปกครองประเทศให้สงบสุขนั้น รัฐจำเป็นต้องออกคำสั่ง กฎระเบียบ หรือข้อบังคับขึ้นมาใช้บังคับเพื่อควบคุมความประพฤติของคนในสังคม ผู้ใดฝ่าฝืนไม่ประพฤติปฏิบัติตามก็จะมีผลและถูกลงโทษตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ ดังนั้น จึงขอแยกลักษณะของกฎหมาย ดังนี้

1. กฎหมายเป็นคำสั่งหรือข้อบังคับที่ออกโดยรัฐอธิปัตย์
2. กฎหมายเป็นคำสั่งหรือข้อบังคับที่ต้องปฏิบัติตาม
3. กฎหมายเป็นคำสั่งหรือข้อบังคับใช้ได้เป็นการทั่วไป
4. กฎหมายเป็นคำสั่งหรือข้อบังคับที่ใช้ได้เสมอไป
5. กฎหมายต้องมีสภาพบังคับ

โดยลักษณะสภาพบังคับของกฎหมายจะต้องแยกพิจารณาตามเจตนารมณ์ของกฎหมายแต่ละฉบับ เช่น สภาพบังคับในทางอาญา จะเป็นบทลงโทษสำหรับผู้กระทำความผิดในทางอาญา ซึ่งจะส่งผลต่อชีวิต ร่างกาย แสรีภาพ ทรัพย์สินของผู้กระทำความผิด สภาพบังคับในทางอาญาอาจแยกออกมาได้ ดังนี้ โทษทางอาญา เช่น การประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ ริบทรัพย์สิน² วิธีการเพื่อความปลอดภัย หรือวิธีการสำหรับเด็กและเยาวชน ส่วนกรณีสภาพบังคับในทางแพ่ง เช่น บังคับให้ชำระหนี้ การชดเชยค่าสินไหมทดแทน ค่าเสียหาย หรือดอกเบี้ย แล้วแต่กรณี

² ประมวลกฎหมายอาญา, ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 73 ตอนที่ 95 ฉบับพิเศษ หน้า 1 ลงวันที่ 15 พฤศจิกายน 2499, มาตรา 18.

1.3 ประเภทของกฎหมาย

เนื่องจากกฎหมายที่ใช้อยู่ในปัจจุบันนี้มีอยู่มาก ดังนั้น เพื่อประโยชน์ในการศึกษาและการทำความเข้าใจกฎหมาย จึงขอแบ่งกฎหมายออกเป็น 3 ประเภทด้วยกันคือ

1.3.1 การแบ่งแยกประเภทของกฎหมายตามลักษณะการใช้

1) กฎหมายสารบัญญัติ กฎหมายที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการกำหนดสิทธิ หน้าที่และสถานะของบุคคล ตลอดจนความรับผิดชอบต่าง ๆ อันเกิดจากการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายทั้งในทางแพ่งและอาญา เช่น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ประมวลกฎหมายที่ดิน ประมวลกฎหมายอาญา พระราชบัญญัติการจราจรทางบก ตลอดจนกฎหมายฉบับอื่น ๆ ที่กำหนดความรับผิดชอบในทางอาญา เป็นต้น

2) กฎหมายวิธีสบัญญัติ เป็นกฎหมายที่กล่าวถึงกระบวนการหรือวิธีการพิจารณาคดีหรือวิธีการปฏิบัติและขั้นตอนในการใช้กฎหมาย เพื่อให้รัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐในฐานะผู้บังคับใช้กฎหมายสามารถดำเนินการได้อย่างถูกต้องครบถ้วนตามขั้นตอนของกฎหมายและเป็นไปตามความมุ่งหมายของกฎหมายสารบัญญัติ เช่น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เป็นต้น

1.3.2 การแบ่งแยกประเภทของกฎหมายตามลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างคู่กรณี

1) กฎหมายเอกชน กฎหมายที่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างเอกชนกับเอกชนเกี่ยวกับการกำหนดสิทธิหน้าที่และสถานะของบุคคล ในฐานะที่บุคคลนั้นมีฐานะที่เท่าเทียมกันไม่ว่าจะเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคล เช่น กฎหมายเกี่ยวกับนิติกรรมและสัญญาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เป็นต้น

2) กฎหมายมหาชน กฎหมายที่กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างรัฐหรือหน่วยงานของรัฐกับราษฎรในฐานะที่รัฐเป็นฝ่ายปกครองในการจัดทำบริการสาธารณะ เช่น กฎหมายปกครอง กฎหมายการคลังและงบประมาณ เป็นต้น

3) กฎหมายระหว่างประเทศ กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่มีอยู่โดยจารีตประเพณีหรือโดยการตราหลักกฎหมายทั่วไปขึ้นไว้โดยนานอารยประเทศ หรือความตกลงระหว่างประเทศอันมีผลใช้บังคับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ กฎหมายระหว่างประเทศนั้น จะไม่มีองค์การที่ทำหน้าที่ทางนิติบัญญัติเหมือนกับฝ่ายนิติบัญญัติของรัฐ หรือไม่มีองค์การทางตุลาการและฝ่ายบริหารของรัฐใช้บังคับกฎหมายที่ออกโดยฝ่ายนิติบัญญัติ³

1.3.3 การแบ่งแยกประเภทของกฎหมายลายลักษณ์อักษร

1) กฎหมายลายลักษณ์อักษรที่บัญญัติโดยฝ่ายนิติบัญญัติ โดยบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 บัญญัติให้ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญและร่างพระราชบัญญัติจะตราขึ้นเป็นกฎหมายได้ก็แต่โดยคำแนะนำและยินยอมของรัฐสภา⁴

2) กฎหมายลายลักษณ์อักษรที่บัญญัติโดยฝ่ายบริหาร ในการบริหารประเทศอาจมีความจำเป็นที่จะต้องมีการออกกฎหมายลำดับรองขึ้นมาใช้บังคับเพื่อให้เกิดความคล่องตัวทันต่อสถานการณ์ในอันจะรักษาความปลอดภัยของสาธารณะและความปลอดภัยของประเทศ รวมทั้งกระตุ้นเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ จึงให้อำนาจแก่ฝ่ายบริหารในการออกกฎหมาย

3) กฎหมายลายลักษณ์อักษรที่บัญญัติโดยองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น โดยให้อำนาจแก่ส่วนท้องถิ่นในการกำหนดกฎหมายได้ด้วยตนเองอันเป็นการกระจายอำนาจในการบัญญัติกฎหมาย เช่น ข้อบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบัญญัติ ข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร เป็นต้น

³ นันทวัฒน์ บรมานันท์, **กฎหมายปกครอง**, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพฯ ฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2553), หน้า 30.

⁴ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560, มาตรา 81.

2. บุคคลและความสามารถของบุคคล

ตามกฎหมายไทยมีการกำหนดประเภทของบุคคลไว้ 2 ประเภท ด้วยกันคือ บุคคลธรรมดาและนิติบุคคล ซึ่งต่างมีสิทธิหน้าที่และได้รับความคุ้มครองทางกฎหมาย

2.1 บุคคลธรรมดา

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ได้มีการบัญญัติเกี่ยวกับการเริ่มต้นสภาพบุคคลของบุคคลธรรมดาไว้ ตามมาตรา 15 ว่า “สภาพบุคคลเริ่มแต่เมื่อคลอดแล้วอยู่รอดเป็นทารก” ซึ่งจะต้องปรากฏว่าทารกในครรภ์มารดานั้นมี “การคลอดแล้ว” (Full completion of birth) คือ การคลอดเสร็จบริบูรณ์แล้วทางการแพทย์ หมายถึง การที่อวัยวะของทารกออกมาจากครรภ์มารดาหมดแล้ว โดยไม่มีอวัยวะส่วนใดของทารกติดค้างอยู่ในครรภ์มารดาอีก โดยวิธีการคลอดทารกนั้น อาจเป็นการคลอดตามธรรมชาติผ่านทางช่องคลอดหรือการคลอดโดยการผ่าตัดทางหน้าท้องของมารดาก็ได้ ทั้งไม่ต้องคำนึงว่า ภายหลังจากการคลอดแล้วสายสะดือของทารกจะถูกตัดออกแล้วหรือยัง ด้วยเหตุว่า สายสะดือไม่ถือเป็นส่วนหนึ่งของอวัยวะอันเป็นส่วนประกอบในร่างกายมนุษย์ แม้โดยธรรมชาติจะใช้เพื่อโยนโยยสายสัมพันธ์เพื่อการลำเลียงสารอาหารจากมารดาไปสู่ทารกขณะอยู่ในครรภ์มารดาก็ตาม อย่างไรก็ตาม นอกเหนือจากการคลอดแล้วทารกจะต้องสามารถอยู่รอดด้วย ซึ่งหมายถึง การที่ทารกสามารถมีชีวิตอยู่รอดด้วยตนเองภายหลังการคลอด ไม่ว่าห้วงเวลาดังกล่าวจะมีระยะเวลาสั้นนานกี่นาทีก็ตาม การมีสภาพบุคคลของบุคคลธรรมดานำมาสู่สิทธิที่ได้รับความคุ้มครองจากรัฐ ทั้งในเรื่องชีวิต ร่างกาย เสรีภาพ อนามัยและมีสิทธิถือครองกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินในฐานะเจ้าของกรรมสิทธิ์ ในขั้นนี้ จึงขอแยกอธิบายเกี่ยวกับสถานะของบุคคลตามความสามารถที่กฎหมายรับรองและคุ้มครอง ออกเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

2.1.1 ผู้เยาว์

เมื่อทารกคลอดแล้วอยู่รอดเป็นทารก ตามมาตรา 15 ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในเบื้องต้น ทารกก็จะมีสถานะเป็นบุคคลธรรมดานับแต่เวลานั้นเป็นต้นไป โดย

กฎหมายกำหนดให้บุคคลธรรมดาตั้งกล่าว มีสถานะเป็น “ผู้เยาว์” ในเวลาเดียวกัน ดังนั้นจึงต้องอยู่ภายใต้การปกครองดูแลของบุคคลซึ่งมีความใกล้ชิดมากที่สุดนั่นคือ บิดามารดาโดยชอบด้วยกฎหมายในฐานะ “ผู้ใช้อำนาจปกครอง” จึงกล่าวได้ว่า ความเป็นผู้เยาว์เริ่มขึ้นนับแต่เวลาที่บุคคลธรรมดามีสภาพบุคคลจนกระทั่งบุคคลนั้นบรรลุนิติภาวะ เมื่ออายุครบ 20 ปีบริบูรณ์ ตามมาตรา 19 หรือผู้เยาว์ทำการสมรสด้วยการจดทะเบียนสมรสโดยชอบด้วยกฎหมายขณะมีอายุ 17 ปีบริบูรณ์ ตามมาตรา 20 ประกอบมาตรา 1448 แต่เนื่องจากผู้ที่ประสงค์จะสมรสยังเป็นผู้เยาว์ กฎหมายจึงกำหนดให้ต้องได้รับความยินยอมจากบิดามารดา บิดาหรือมารดา ผู้รับบุตรบุญธรรมหรือผู้ปกครองแล้วแต่กรณี ตามมาตรา 1454 ประกอบมาตรา 1436 ก่อน แต่อย่างไรก็ตาม ในกรณีมีเหตุอันสมควร ศาลอาจอนุญาตให้ผู้เยาว์ที่อายุต่ำกว่า 17 ปีบริบูรณ์ ทำการจดทะเบียนสมรสก่อน 17 ปีบริบูรณ์ก็ได้ และมีผลให้ผู้เยาว์นั้นบรรลุนิติภาวะด้วยการสมรสได้แม้อายุยังไม่ครบ 20 ปีบริบูรณ์

อย่างไรก็ดี ด้วยเหตุที่ผู้เยาว์เป็นผู้อ่อนวัยและประสบการณ์กฎหมายจึงมีบทบาทสำคัญในทำนองควบคุมความสามารถในการทำนิติกรรมของผู้เยาว์ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ดูแล ซึ่งคือผู้ใช้อำนาจปกครอง หรือผู้ปกครองแล้วแต่กรณี ซึ่งรวมเรียกว่า “ผู้แทนโดยชอบธรรม” ได้เข้ามาร่วมพิจารณาก่อนการลงมือเกี่ยวกับการต่าง ๆ ที่ผู้เยาว์จะผูกนิติสัมพันธ์ด้วย โดยกำหนดให้ผู้เยาว์ต้องได้รับความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรมก่อน ตามมาตรา 21 “ผู้เยาว์จะทำนิติกรรมใด ๆ ต้องได้รับความยินยอมของผู้แทนโดยชอบธรรมก่อน การใด ๆ ที่ผู้เยาว์ได้ทำลงปราศจากความยินยอมเช่นนั้นเป็นโมฆียะ เว้นแต่จะบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น” ซึ่งอย่างที่กล่าวไว้ในเบื้องต้นว่า ผู้แทนโดยชอบธรรม คือ ผู้ใช้อำนาจปกครอง ตามมาตรา 1569 หรือผู้ปกครอง ตามมาตรา 11598/3 แล้วแต่กรณีนั่นเอง สำหรับผู้ใช้อำนาจปกครอง ได้แก่ บิดามารดาโดยชอบด้วยกฎหมาย ตามมาตรา 1566 บิดามารดาบุญธรรม ตามมาตรา 1598/28 เมื่อมีการจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม ตามมาตรา 1598/27 ซึ่งผลของการจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมจะทำให้บิดามารดาโดยชอบด้วยกฎหมายของเด็กนั้นไม่อาจใช้อำนาจปกครองเหนือบุตรผู้เยาว์ได้อีก เพราะการใช้อำนาจปกครองดังกล่าวจะถูกโอนไปยังบิดามารดาบุญธรรมโดยผลของกฎหมาย สำหรับผู้ปกครอง คือ บุคคลที่ศาลตั้งขึ้นมาทำ

หน้าที่ดูแลเด็กผู้เยาว์ กรณีเด็กนั้นไม่มีบิดามารดาหรือมีแต่บิดามารดาถูกถอนอำนาจปกครอง ตามมาตรา 1585 ทั้งนี้ เพื่อให้เด็กยังคงมีผู้ปกป้องคุ้มครอง ดูแลและรักษาผลประโยชน์ใน ระหว่างที่เป็นผู้เยาว์

อย่างไรก็ตาม มีข้อยกเว้น บางกรณีที่ผู้เยาว์สามารถทำนิติกรรมได้ด้วยตนเอง โดยไม่ต้องขอความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรมก่อน เช่น การทำนิติกรรมบางประการที่ผู้เยาว์แสดงเจตนาผูกนิติสัมพันธ์ ซึ่งเห็นได้อย่างชัดเจนว่า เป็นการทำเพื่อจะได้มาซึ่งสิทธิหรือเพื่อให้หลุดพ้นจากหน้าที่อย่างใดอย่างหนึ่ง ตามมาตรา 22 การทำนิติกรรมต้องที่ผู้เยาว์ต้องทำเองเฉพาะตัว ตามมาตรา 23 เช่น ผู้เยาว์จดทะเบียนรับรองเด็กเป็นบุตรของตน นิติกรรมที่เหมาะสมแก่ฐานะานุรูปแห่งตนและจำเป็นในการดำรงชีพตามสมควร ตามมาตรา 24 การทำพินัยกรรมได้เมื่ออายุสิบห้าปีบริบูรณ์ ตามมาตรา 25 แต่ในกรณีผู้เยาว์อายุยังไม่ครบสิบห้าปีบริบูรณ์ หากมีการทำพินัยกรรมขึ้น พินัยกรรมนั้นจะมีผลเป็นโมฆะ ตามมาตรา 1703 ไม่ว่าจะการทำพินัยกรรมดังกล่าวจะเกิดขึ้นโดยได้รับความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรมหรือไม่ก็ตาม หรือกรณีที่ผู้แทนโดยชอบธรรมอนุญาตให้ผู้เยาว์จำหน่ายทรัพย์สิน ผู้เยาว์จะจำหน่ายทรัพย์สินนั้นตามที่ได้รับอนุญาตก็ได้ แต่หากมิได้ระบุไว้เป็นการเฉพาะเจาะจงว่าให้จำหน่ายอย่างไร ผู้เยาว์ก็สามารถจำหน่ายเพื่อวัตถุประสงค์ใดก็ได้ตามที่ผู้เยาว์สมัครใจ ตามมาตรา 26 ทั้งผู้แทนโดยชอบธรรมอาจให้ความยินยอมแก่ผู้เยาว์ ในการประกอบธุรกิจทางการค้าหรือธุรกิจอื่น หรือในการทำสัญญาเป็นลูกจ้างในสัญญาจ้างแรงงานก็ได้ ตามมาตรา 27

ดังนั้น จะเห็นว่า มีบุคคลธรรมดาจะมีสถานะเป็นผู้ถูกควบคุมความสามารถ แต่ผู้เยาว์จึงอาจเข้ามาเกี่ยวข้องกับกระทำการกิจการต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการทำนิติกรรมสัญญาต่าง ๆ ที่ได้ เช่น การเข้าเป็นคู่สัญญาในสัญญาซื้อขาย สัญญาจ้างแรงงาน สัญญาจ้างทำของต่าง ๆ เป็นต้น

ตัวอย่างเช่น นายเกริก อายุ 19 ปี ตกกลางรับจ้างทำงานเป็นพนักงานในตำแหน่งพนักงานรักษาความปลอดภัยของบริษัท การค้ารุ่งเรือง จำกัด นายเกริก

จึงอยู่ในฐานะลูกจ้างของบริษัท การค้ารุ่งเรือง จำกัด ซึ่งเป็นนายจ้าง ตามมสัญญาจ้างแรงงาน มีหน้าที่ในการดูแลรักษาความปลอดภัยแก่ทรัพย์สินของนายจ้าง

นอกจากนี้ กฎหมายยังมีบทบัญญัติเพื่อคุ้มครองบุคคลธรรมดาที่กลายเป็นผู้หย่อนความสามารถเนื่องจากความบกพร่องในร่างกายและความประพฤติ เช่น คนวิกลจริต ผู้มีจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ มีกายพิการ ประพฤติสุรุษุร้ายเสเพลเป็นอาชญา หรือติดสุรายาเมาให้ต้องอยู่ภายใต้การควบคุมความสามารถในการทำนิติกรรม ดังนี้

2.1.2 บุคคลวิกลจริต

บุคคลวิกลจริต คือ บุคคลที่มีความผิดปกติทางจิต โดยลักษณะอาการทางจิตไม่ปกติ โดยมีอาการทางจิตอย่างมากและมีลักษณะเป็นประจำ ทำให้ไม่สามารถควบคุมตนเองได้ด้วยเหตุไม่รู้ผิดชอบในการกระทำของตนเอง ซึ่งมักเรียกกันโดยทั่วไปว่า “คนบ้า” อาการดังกล่าวจึงมิใช่อาการที่เป็นเพียงชั่วคราวเพราะการเสพของมึนเมาหรือการดื่มสุราหรือเกิดจากการถูกทำร้ายทำให้เกิดอาการหลงลืมมึนงงไปชั่วขณะ นอกจากนี้ยังอาจหมายถึงผู้ที่มีกิริยาอาการผิดปกติเพราะสติวิปลาสจนควบคุมสติตนเองไม่ได้ ดังคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5466/2537 ได้อธิบาย คำว่าบุคคลวิกลจริต ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 29 เดิม (มาตรา 28 ใหม่) นั้นว่า มิได้หมายถึงบุคคลผู้มีจิตผิดปกติหรือตามที่เข้าใจกันทั่ว ๆ ไปว่าเป็นบ้าเท่านั้น แต่หมายรวมถึงบุคคลผู้มีกิริยาอาการผิดปกติเพราะสติวิปลาส คือ ขาดความรำลึก ขาดความรู้สึก และขาดความรับผิดชอบด้วย ในการทำนิติกรรมของคนวิกลจริตนั้น ซึ่งโดยปกติคนวิกลจริตที่ศาลยังไม่สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถย่อมมีความสามารถในการทำนิติกรรมได้อย่างสมบูรณ์ แต่เพื่อเป็นการคุ้มครองบุคคลวิกลจริต กฎหมายได้บัญญัติหลักเกณฑ์ขึ้นมาเพื่อคุ้มครองคนวิกลจริตที่กระทำการกรรมในขณะที่บุคคลนั้นวิกลจริต คือทำในขณะที่ไม่รู้สึกลผิดชอบและคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งได้รู้ด้วยว่าผู้ทำนิติกรรมเป็นคนวิกลจริต นิติกรรมจึงตกเป็นโมฆียะ ตามมาตรา 30 การใดๆ อันบุคคลวิกลจริตซึ่งศาลยังมิได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถได้กระทำลง การนั้นจะเป็นโมฆียะต่อเมื่อได้กระทำในขณะที่บุคคลนั้นวิกลจริต และคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งได้รู้แล้วด้วยว่าผู้กระทำเป็นคนวิกลจริต

ตัวอย่างเช่น นายนนท์ เป็นบุคคลวิกลจริตได้ทำตกลงขายนาฬิกา
ข้อมือของตนให้แก่นายพิงเพื่อสิทธิของตน ในขณะที่นายนนท์นั้นมีอาการจริตวิกลอยู่
โดยนายพิง ผู้ซื้อทราบดีอยู่แล้วถึงอาการเจ็บป่วยของนายนนท์และทราบด้วยว่านายนนท์ อยู่
ระหว่างการรักษาตัวจากอาการจริตวิกล แต่ด้วยความอยากได้นาฬิกาเรือนดังกล่าวจึงตกลง
ทำสัญญาด้วย ดังนี้ สัญญาซื้อขายจึงตกเป็นโมฆียะ แต่หากข้อเท็จจริงปรากฏว่า นายนนท์
คนวิกลจริตทำนิติกรรมขายนาฬิกาเรือนดังกล่าวให้แก่นายแก้วในขณะที่ไม่รู้สึึกผิดชอบ แต่
ปรากฏว่านายแก้วคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งไม่รู้ด้วยว่านายนนท์เป็นคนวิกลจริต นิติกรรมการซื้อขาย
ย่อมมีผลสมบูรณ์

2.1.3 คนไร้ความสามารถ

คนไร้ความสามารถคือ คนวิกลจริตที่ศาลมีคำสั่งตามคำร้องขอของ
บุคคลตามมาตรา 28 ที่บัญญัติว่า “บุคคลวิกลจริตผู้ใด ถ้าคู่สมรสก็ดี ผู้บุพการี กล่าวคือ บิดา
มารดา ปู่ย่า ตายาย ทวดก็ดี ผู้สืบสันดาน กล่าวคือ ลูก หลาน เหลน ลี้อก็ดีผู้ปกครองหรือ
ผู้พิทักษ์ก็ดี ผู้ซึ่งปกครองดูแลบุคคลนั้นอยู่ก็ดี หรือพนักงานอัยการก็ดี ร้องขอต่อศาลให้สั่งให้
บุคคลวิกลจริตผู้นั้นเป็นคนไร้ความสามารถศาลจะสั่งให้บุคคลวิกลจริตผู้นั้นเป็นคนไร้
ความสามารถก็ได้

บุคคลซึ่งศาลได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถตามวรรคหนึ่ง ต้องจัด
ให้อยู่ในความอนุบาล การแต่งตั้งผู้อนุบาล อำนาจหน้าที่ของผู้อนุบาลและการสิ้นสุดของความ
เป็นผู้อนุบาลให้เป็นไปตามบทบัญญัติบรรพ 5 แห่งประมวลกฎหมายนี้

คำสั่งของศาลตามมาตรา นี้ ให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา”

บุคคลที่ศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ จะถูกควบคุม
ความสามารถในการทำนิติกรรมตามมาตรา 29 “การใดๆ อันบุคคลซึ่งศาลสั่งให้เป็นคนไร้
ความสามารถได้กระทำการ การนั้นเป็นโมฆียะ”

ตัวอย่างเช่น นายฟ้า บุคคลวิกลจริตซึ่งศาลสั่งให้เป็นคนไร้
ความสามารถตามคำร้องขอของนางเหลืองภริยา ได้ทำสัญญารับจ้างรักษาความปลอดภัย

ให้กับนายแดง ภายหลังจากศาลมีคำสั่งให้นายฟ้าเป็นคนไร้ความสามารถ ดังนี้ สัญญารับจ้างรักษาความปลอดภัยดังกล่าวย่อมมีผลเป็นโมฆียะ

2.1.4 คนเสมือนไร้ความสามารถ

คนเสมือนไร้ความสามารถเป็นบุคคลที่ถูกควบคุมความสามารถเนื่องจากความบกพร่องทางร่างกาย ทางความประพฤตินองส่งผลกระทบต่อการจัดทำการงานของตนเองหรือครอบครัว คู่สมรส ผู้บุพการี กล่าวคือ บิดามารดา ปู่ย่า ตายาย ทวด ผู้สืบสันดาน กล่าวคือ ลูก หลาน เหลน ลื้อ ผู้ปกครอง หรือผู้ซึ่งปกครองดูแลบุคคลนั้นอยู่หรือพนักงานอัยการ สามารถร้องขอให้บุคคลใดที่มีกายพิการหรือมีจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบหรือประพฤตีสุรุ่ยสุร่ายเสเพลเป็นอาชญา หรือติดสุรายาเมา หรือมีเหตุอื่นใดทำนองเดียวกันนั้นจนไม่สามารถจะจัดทำการงานโดยตนเองได้ หรือจัดกิจการไปในทางที่อาจจะเสื่อมเสียแก่ทรัพย์สินของตนเองหรือครอบครัว เพื่อให้ศาลจะสั่งให้บุคคลนั้น เป็นคนเสมือนไร้ความสามารถก็ได้ ตามมาตรา 32 โดยคำสั่งของศาลที่สั่งให้บุคคลใดเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา

บุคคลซึ่งศาลได้สั่งให้เป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ จึงต้องจัดให้อยู่ในความพิทักษ์ และมีการแต่งตั้งผู้พิทักษ์ขึ้นมาดูแลเพื่อควบคุมความสามารถในการทำนิติกรรม ดังนั้น ในการทำนิติกรรม มาตรา 34 จึงบัญญัติให้ คนเสมือนไร้ความสามารถนั้น ต้องได้รับความยินยอมของผู้พิทักษ์ก่อนแล้วจึงจะทำการอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้ได้

- (1) นำทรัพย์สินไปลงทุน
- (2) รับคืนทรัพย์สินที่ไปลงทุน ต้นเงินหรือทุนอย่างอื่น
- (3) กู้ยืมหรือให้กู้ยืมเงิน ยืมหรือให้ยืมสังหาริมทรัพย์อันมีค่า
- (4) รับประกันโดยประการใดๆ อันมีผลให้ตนต้องถูกบังคับชำระ

หนี้

(5) เช่าหรือให้เช่าสังหาริมทรัพย์มีกำหนดระยะเวลาเกินกว่าหกเดือนหรือสังหาริมทรัพย์มีกำหนดระยะเวลาเกินกว่าสามปี

(6) ให้โดยเสน่หา เว้นแต่การให้ที่พอควรแก่ฐานะานุรูป เพื่อการกุศล การสังคัมหรือตามหน้าที่ธรรมจรรยา

(7) รับการให้โดยเสน่หาที่มีเงื่อนไขหรือค่าภาระติดพัน หรือไม่รับการให้โดยเสน่หา

(8) ทำการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อจะได้มาหรือปล่อยไปซึ่งสิทธิในอสังหาริมทรัพย์หรือในสังหาริมทรัพย์อันมีค่า

(9) ก่อสร้างหรือดัดแปลงโรงเรือนหรือสิ่งปลูกสร้างอย่างอื่น หรือซ่อมแซมอย่างใหญ่

(10) เสนอคดีต่อศาลหรือดำเนินกระบวนการพิจารณาใด ๆ เว้นแต่การร้องขอตามมาตรา 35 หรือการร้องขอถอนผู้พิทักษ์

(11) ประนีประนอมยอมความหรือมอบข้อพิพาทให้อนุญาตตุลาการวินิจฉัย

การทำนิติกรรมของคนเสมือนไร้ความสามารถในกรณีเหล่านี้ หากปราศจากความยินยอมของผู้พิทักษ์ จะมีผลทำให้นิติกรรมเป็นโมฆียะ

ตัวอย่างเช่น นายเอี่ยมเป็นบุคคลที่ศาลสั่งให้เป็นคนเสมือนไร้ความสามารถเนื่องจากมีอาการจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบไม่สามารถจัดการงานโดยตนเองได้ โดยศาลแต่งตั้งนางเพียงภริยาเป็นผู้พิทักษ์ ต่อมานายเอี่ยมลงนามในเอกสารเกี่ยวกับการกู้ยืมเงิน โดยนางเพียงลงนามในฐานะเป็นพยาน ถือเป็นกรณีที่ได้รับความยินยอมจากนางเพียงผู้พิทักษ์แล้ว ดังนั้น แม้กรณีดังกล่าว จะเป็นการทำนิติกรรมของนายเอี่ยมคนเสมือนไร้ความสามารถตามมาตรา 34 (3) แต่เมื่อปรากฏว่าได้รับความยินยอมจากนางเพียงผู้พิทักษ์แล้ว นิติกรรมดังกล่าวจึงมีผลสมบูรณ์ตามกฎหมาย

2.2 นิติบุคคล

นิติบุคคล (juristic person) หมายถึง กลุ่มบุคคลที่สมมติขึ้นเพื่อรวมตัวกัน ทำกิจการอย่างใดอย่างหนึ่ง มีการก่อตั้ง การดำเนินงานและการสิ้นสุดเช่นเดียวกับ บุคคลธรรมดา แต่นิติบุคคลเป็นบุคคลที่เกิดขึ้นมาด้วยอาศัยอำนาจแห่งบทบัญญัติของ กฎหมายหรืออาจจะกล่าวอีกนัยว่า เกิดจากการที่กฎหมายให้อำนาจในการจัดตั้ง เพื่อให้มี สิทธิและหน้าที่ และเกิดอำนาจในการดำเนินการตามกรอบวัตถุประสงค์ ลักษณะของนิติ บุคคลจึงเป็นองค์กร (Organization) เป็นสิ่งที่กฎหมายสมมติและรับรองว่าเป็นบุคคลแม้ว่าจะ ไม่มีชีวิตเหมือนกับบุคคลธรรมดาก็ตาม นิติบุคคลนั้นเกิดจากการรวมตัวของบุคคลธรรมดา และได้มีการจดทะเบียนตามกฎหมาย หรือมีกฎหมายรับรองว่าเป็นนิติบุคคล⁵ ซึ่งต่างกับ บุคคลธรรมดาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 15 ซึ่งเกิดขึ้นตามธรรมชาติแม้ ในบางกรณีจะมีการนำเทคโนโลยีทางการแพทย์มาช่วยในการตั้งครรภ์ก็ตาม นิติบุคคลเมื่อได้ จัดตั้งขึ้นโดยบทบัญญัติของกฎหมายแล้ว กฎหมายได้รับรองสถานะของนิติบุคคลเป็นบุคคล อีกประเภทแยกต่างหากจากบุคคลธรรมดาที่เป็นผู้ก่อตั้งหรือผู้ถือหุ้นหรือเป็นหุ้นส่วน โดยจะ มีสิทธิและหน้าที่ต่าง ๆ ตามบทบัญญัติทั้งปวงแห่งกฎหมายในขอบวัตถุประสงค์ ตามข้อบังคับ หรือตราสารจัดตั้ง⁶

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 65 บัญญัติว่า “นิติบุคคล จะมีขึ้นได้ก็แต่ด้วยอาศัยอำนาจแห่งประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่น” การมีขึ้นของนิติ บุคคลจึงอาจเกิดขึ้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เช่น ห้างหุ้นส่วนจำกัด บริษัท จำกัด เป็นต้น ซึ่งเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายเอกชน หรือตามกฎหมายฉบับอื่น เช่น ตาม พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ.2534 ที่บัญญัติให้กระทรวง ทบวง กรม มี ฐานะเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายมหาชน

⁵ ประสิทธิ์ ปิวาวัฒนพานิช, *ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับกฎหมาย*, พิมพ์ครั้งที่ 4, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2560), หน้า 196.

⁶ ประสิทธิ์ โฉมิโลกุล, *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติบุคคลและความรับผิดชอบอาญา*, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2543), หน้า 14.

นิติบุคคลจึงมีสิทธิและหน้าที่แยกต่างหากจากบุคคลธรรมดาและอยู่ภายในขอบแห่งอำนาจหน้าที่หรือวัตถุประสงค์ดังได้บัญญัติหรือกำหนดไว้ในกฎหมาย ข้อบังคับ หรือตราสารจัดตั้ง ตามมาตรา 66 ที่บัญญัติว่า “นิติบุคคลย่อมมีสิทธิและหน้าที่ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมาย นี้หรือกฎหมายอื่น ภายในขอบแห่งอำนาจหน้าที่หรือวัตถุประสงค์ดังได้บัญญัติหรือกำหนดไว้ใน กฎหมาย ข้อบังคับ หรือตราสารจัดตั้ง” ดังนั้น จึงทำให้นิติบุคคลสามารถเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินต่าง ๆ ทั้งมีความสามารถในการเข้าทำนิติกรรมสัญญาต่าง ๆ ภายในขอบวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งนิติบุคคลนั้นได้ด้วย ซึ่งนำมาสู่ความรับผิดชอบในฐานะลูกหนี้ และเกิดสิทธิเรียกร้องในฐานะเจ้าหนี้ได้

ตัวอย่างเช่น บริษัท รุ่งเรืองค้าไม้ จำกัด มีนายรุ่งและนายเรือง เป็นกรรมการผู้จัดการ ประกอบกิจการด้านการซื้อขาย ผลิต แปรรูปไม้ ตกลงทำสัญญาจ้างนายเกรียงไกร มาเป็นพนักงานในตำแหน่งเจ้าหน้าที่แปรรูปไม้ของบริษัทฯ ดังนั้น บริษัท รุ่งเรืองค้าไม้ จำกัด จึงมีหน้าที่ต้องจ่ายเงินเดือน ให้แก่นายเกรียงไกร ซึ่งเป็นลูกจ้าง และมีสิทธิเรียกร้องให้นายเกรียงไกรทำงานให้แก่บริษัทฯ ซึ่งเป็นนายจ้าง และขณะเดียวกันหากบริษัทฯ แปรรูปไม้เป็นแผ่นแล้วขายให้แก่บริษัท อาร์มแชร์ จำกัด บริษัท รุ่งเรืองค้าไม้ จำกัด ย่อมมีสิทธิเรียกให้ บริษัท อาร์มแชร์ จำกัด ชำระราคาค่าไม้แปรรูปได้

อย่างไรก็ดี แม้นิติบุคคลจะมีสิทธิและหน้าที่เช่นเดียวกับบุคคลธรรมดา แต่สิทธิหน้าที่บางประการ โดยสภาพแล้วจะพึงมีได้เฉพาะสำหรับบุคคลธรรมดาเท่านั้น นิติบุคคลก็ไม่อาจใช้สิทธิเรียกร้องหรือถูกบังคับใช้ปฏิบัติหน้าที่นั้นได้ เช่น สิทธิหน้าที่ตามกฎหมายครอบครัวมรดก ในฐานะบิดามารดาและบุตร สิทธิในการนับถือศาสนา และสิทธิที่จะได้รับการศึกษา เป็นต้น ซึ่งเป็นไปตามมาตรา 67 “ภายใต้มาตรา 66 นิติบุคคลย่อมมีสิทธิและหน้าที่เช่นเดียวกับบุคคลธรรมดา เว้นแต่สิทธิและหน้าที่ซึ่งโดยสภาพจะพึงมีพึงเป็นได้เฉพาะแก่บุคคลธรรมดาเท่านั้น” และอย่างที่ทราบว่าเป็นเพียงบุคคลตามกฎหมายที่ถูกจัดตั้งหรือสมมติขึ้น จึงไม่อาจจะกระทำการต่าง ๆ ด้วยตนเองเหมือนบุคคลธรรมดา ดังนั้น การดำเนินการของนิติบุคคลจึงต้องดำเนินการผ่านทางผู้แทนของนิติบุคคลซึ่งเป็นบุคคลธรรมดา ตามที่กำหนดไว้ในขอบวัตถุประสงค์ของนิติบุคคล ตามมาตรา 70 ที่บัญญัติว่า “นิติ

บุคคลต้องมีผู้แทนคนหนึ่งหรือหลายคน ทั้งนี้ตามที่กฎหมาย ข้อบังคับ หรือตราสารจัดตั้งจะ
ได้กำหนดไว้ ความประสงค์ของนิติบุคคลย่อมแสดงออกโดยผู้แทนของนิติบุคคล”

ดังนั้น การทำนิติกรรมต่าง ๆ ของนิติบุคคลจึงเกิดขึ้นจากการที่บุคคล
ธรรมดาซึ่งเป็นผู้แทนนิติบุคคลจะเป็นผู้แสดงเจตนาแทนนิติบุคคล จึงอาจกล่าวได้ว่า ความ
ประสงค์ของนิติบุคคลจึงแสดงออกโดยผู้แทนของนิติบุคคล ผู้แทนอาจมีชื่อเรียกแตกต่างกัน
ตามแต่ประเภทของนิติบุคคลนั้น ๆ เช่น ผู้แทนของห้างหุ้นส่วนที่จดทะเบียนแล้วไม่ว่าจะ
เป็นห้างหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียนหรือห้างหุ้นส่วนจำกัด เรียกว่า “หุ้นส่วนผู้จัดการ” ผู้แทน
ของบริษัทจำกัด เรียกว่า “กรรมการผู้จัดการ” เป็นต้น

3. กฎหมายลักษณะนิติกรรมและสัญญา

การดำเนินกิจกรรมทางการค้า รวมทั้งการกระบวนกรต่าง ๆ เกี่ยวกับการปกป้อง
คุ้มครองสิทธิของบุคคลในชีวิต ร่างกาย รวมทั้งทรัพย์สินเพื่อให้เกิดปลอดภัยและความมั่นคง
บุคคลจำเป็นที่จะต้องเข้าไปผูกนิติสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ๆ ในลักษณะของการทำนิติกรรม
สัญญาต่าง ๆ การทำความเข้าใจเกี่ยวกับการเกิดนิติกรรมสัญญาจึงเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่ง

3.1 ความหมายและลักษณะของนิติกรรม

ความสัมพันธ์ของบุคคล อาจเป็นความสัมพันธ์ที่ไม่ก่อให้เกิดผลทาง
กฎหมายแต่เป็นความสัมพันธ์ในทางสังคมโดยทั่ว ๆ ไป เช่น การไปดูหนัง การทานอาหาร
การเดินทาง เป็นต้น แต่ในบางกรณีความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นอาจนำไปสู่ผลหรือเกิดผลในทาง
กฎหมายได้ในลักษณะของนิติเหตุหรือนิติกรรมแล้วแต่กรณี

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 149 “การใด ๆ อันทำลงโดย
ชอบด้วยกฎหมายและด้วยใจสมัคร มุ่งโดยตรงต่อการผูกนิติสัมพันธ์ขึ้นระหว่างบุคคล เพื่อจะ
ก่อ เปลี่ยนแปลง โอน สงวน หรือระงับซึ่งสิทธิ” นิติกรรมจึงเป็นการกระทำของบุคคลด้วยการ
แสดงเจตนาออกมาให้ปรากฏโดยชอบด้วยกฎหมายด้วยความสมัครใจเพื่อมุ่งผูกพันในทาง

กฎหมาย ซึ่งแตกต่างจากกรณีนิติเหตุที่อาจมีเกิดเหตุการณ์อย่างใดเกิดขึ้น ซึ่งอาจเป็นเหตุที่เกิดจากการกระทำของบุคคลหรืออาจเป็นเหตุการณ์ตามธรรมชาติก็ได้ เช่น การเกิด การตาย การสาบสูญ การทำละเมิด เป็นต้น กฎหมายเพียงแต่เข้ามาเพื่อคุ้มครองสิทธิและกำหนดความสัมพันธ์ของบุคคลที่เกี่ยวข้อง ตัวอย่างเช่น เมื่อเด็กชายชาติคลออดมีชีวิตอยู่ ย่อมมีสิทธิได้รับความคุ้มครองในชีวิตในร่างกาย และได้รับการอุปการะเลี้ยงดูจากบิดามารดา

โดยสามารถพิจารณาความสัมพันธ์ของบุคคลได้ดังนี้

กฎหมายลักษณะนิติกรรมและสัญญา ได้ถูกบัญญัติขึ้นตามหลักการและเหตุผลเกี่ยวกับการแสดงเจตนาของบุคคล ที่มองว่า บุคคลทุกคนต่างมีอิสระและ

เสรีภาพในการแสดงออก มีอิสระในการคิด ในการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ตามแต่ที่เราเห็นเห็นควร ซึ่งหลักการนี้เป็นไปตามแนวคิดในเรื่องหลักอิสระในทางแพ่ง (Private Autonomy) หมายถึง อำนาจของเอกชนในการตัดสินใจเกี่ยวกับขอบเขตทางกฎหมายของตนด้วยตนเองทั้งในเรื่องส่วนตัวและเรื่องทรัพย์สิน⁷ อย่างไรก็ตามก็ดี ความเป็นอิสระทางแพ่งและเสรีภาพในการเข้าผูกพันตนจึงถูกสะท้อนออกมาภายนอก เรียกว่า “การแสดงเจตนา”

โดยกฎหมายค่อนข้างให้ความสำคัญกับการแสดงเจตนาของบุคคล โดยยึดตามหลักที่ให้ถือเอาเจตนาที่แสดงออกเป็นสิ่งสำคัญ การที่กฎหมายคุ้มครองและบังคับให้เป็นไปตามการแสดงเจตนาทำนิติกรรมนั้น ย่อมมุ่งไปที่ “เจตนาอันแท้จริง” เป็นสำคัญ ซึ่งเจตนาแท้จริงนั้นอาจเป็นเรื่องที่อยู่ภายในใจหรือเป็นการกระทำที่แสดงออกมาก็ได้ แต่บางครั้งเจตนาในใจและเจตนาที่แสดงออกอาจไม่ตรงกัน หากมีได้ยึดตามหลักนี้ก็จะมีปัญหาว่าจะยึดถือเจตนาใดเป็นเจตนาอันแท้จริง ดังนั้น ในกรณีนี้ตามหลักกฎหมายจึงถือเอา “เจตนาที่แสดงออก” เป็นเจตนาอันแท้จริง ทั้งนี้เพื่อทำให้การมีนิติสัมพันธ์หรือการดำเนินการใด ๆ เป็นไปโดยสงบราบรื่น

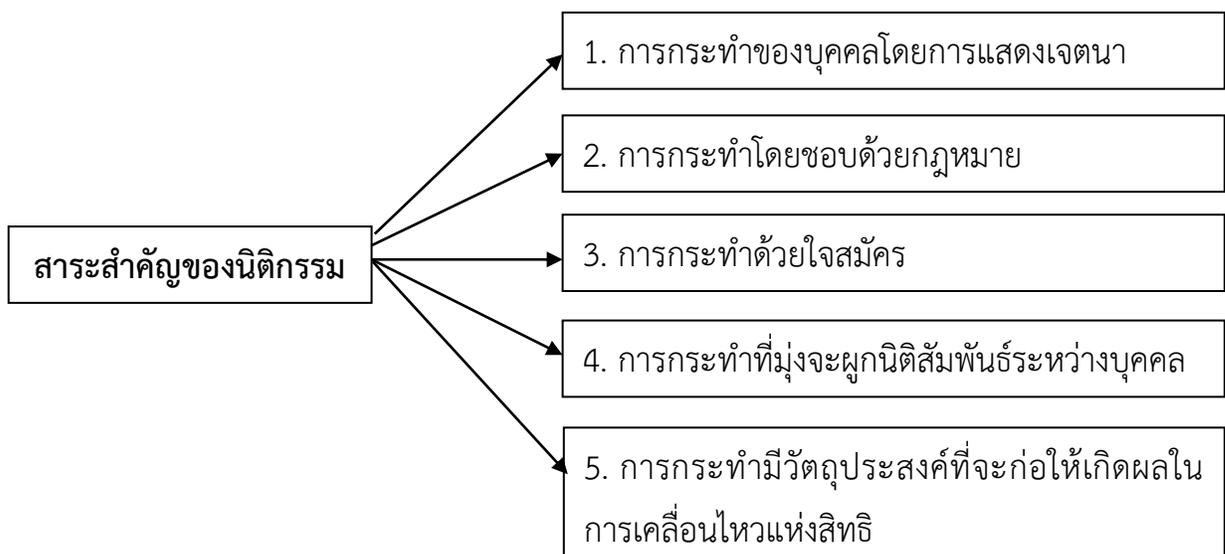
ขณะเดียวกันเมื่อการแสดงเจตนาออกของบุคคลเกิดขึ้นตามหลักที่กฎหมายรับรองในความเป็นอิสระและเสรีภาพของบุคคล จึงถือว่า “เจตนาของคู่สัญญา” เป็นสาระสำคัญในการก่อให้เกิดและบังคับแก่กันได้ ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดในเรื่อง “เสรีภาพในการทำนิติกรรม” และ “หลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งการแสดงเจตนา” (Autonomy of the Will) หมายความว่า นิติกรรมและสัญญาต่าง ๆ ต้องมีวัตถุประสงค์แห่งสัญญา (Cause) หรือประโยชน์สุดท้ายที่ผู้แสดงออกซึ่งเจตนาพึงประสงค์จะได้รับ (Declaration of Intention) หากการแสดงเจตนาใดไม่มีวัตถุประสงค์แห่งสัญญาแล้ว ย่อมถือว่าไม่มีนิติกรรมหรือสัญญาเกิดขึ้นและไม่มีสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบในฐานะคู่สัญญาเกิดขึ้นด้วยเช่นกัน โดยกฎหมายจะให้การรับรองและบังคับให้เป็นไปตามการแสดงเจตนาทำนิติกรรมของบุคคล แต่อย่างไรก็ตาม การแสดงเจตนาทำนิติกรรมใด ๆ นั้น ต้องไม่กระทบกระเทือนต่อความมั่นคงหรือความ

⁷ ศันนัทภรณ์ โสทธิพันธ์, คำอธิบายนิติกรรมสัญญา, พิมพ์ครั้งที่ 21, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน), 2560, หน้า 27.

สงบสุขปลอดภัยของสังคมด้วย ฉะนั้น วัตถุประสงค์แห่งนิติกรรมจึงจะต้องเป็นวัตถุประสงค์ที่ชอบด้วยกฎหมาย ไม่เป็นการฝ่าฝืนและไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน

3.2 องค์ประกอบของนิติกรรม

จากบทบัญญัติในมาตรา 149 “การใด ๆ อันทำลงโดยชอบด้วยกฎหมาย และด้วยใจสมัคร มุ่งโดยตรงต่อการผูกนิติสัมพันธ์ขึ้นระหว่างบุคคล เพื่อจะก่อ เปลี่ยนแปลง โอน สงวน หรือระงับซึ่งสิทธิ” สามารถแยกองค์ประกอบของนิติกรรมได้เป็น 5 ประการด้วยกัน คือ

1.) การกระทำของบุคคลโดยการแสดงเจตนา

หมายถึง การกระทำโดยการแสดงเจตนาออกมาให้ปรากฏว่าตนต้องการทำอะไร ผ่านวิธีการแสดงออก ซึ่งการแสดงเจตนาสามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเภทด้วยกันคือ

(1) การแสดงเจตนาโดยชัดแจ้ง เช่น การพูด การเขียน การชี้ การพยักหน้า การสั่นหัว เป็นต้น

ตัวอย่างเช่น การที่นายกรเสนอขายหนังสือแก่นายกาย เมื่อนายกายได้ยินแล้วกลับด้วยวาจาว่า “ตกลง” กรณีเช่นนี้จะถือว่า นายกายมีการแสดงเจตนาตอบตกลงซื้อหนังสือจากนายกรแล้ว

(2) การแสดงเจตนาโดยปริยาย เช่น การเดินไปขึ้นรถโดยสารประจำทาง

ตัวอย่างเช่น การที่นายกรขึ้นรถโดยสารประจำทางที่จอดรอรับผู้โดยสารบริเวณป้าย เมื่อนายกรขึ้นรถโดยสารเพื่อไปลงยังจุดหมายของตนแล้ว นายกรย่อมมีหน้าที่ต้องจ่ายค่าโดยสาร เนื่องจากการเดินขึ้นรถโดยสารเป็นการแสดงเจตนาโดยปริยายเพื่อตกลงทำสัญญาจ้างขนส่งคนโดยสารแล้ว

(3) การแสดงเจตนาโดยการนิ่ง โดยปกติการนิ่งไม่ถือเป็นการแสดงเจตนา เว้นแต่การนิ่งในกรณีที่กฎหมายบัญญัติว่าเป็นการแสดงเจตนา เช่น มาตรา 570 เรื่องเกี่ยวกับสัญญาเช่าไม่มีกำหนดระยะเวลา และตามมาตรา 508 เกี่ยวกับเรื่องการขายเผื่อชอบ

ตัวอย่างเช่น การที่นายกรเสนอขายหนังสือแก่นายกิจ เมื่อนายกิจได้ยินแล้วกลับนิ่งเฉยไม่ตอบสิ่งใด กรณีเช่นนี้จะถือว่า การนิ่งเฉยของนายกิจเป็นการแสดงเจตนาตอบตกลงซื้อหนังสือจากนายกรแล้วไม่ได้ เพราะโดยปกตินายกิจไม่ได้มีหน้าที่ตอบสนองการขายหนังสือของกรแต่อย่างใด

จึงพอสรุปได้ว่า การแสดงเจตนาเป็นการแสดงออกซึ่งความประสงค์หรือความต้องการของบุคคลให้ปรากฏ ซึ่งอาจเป็นการแสดงออกด้วยการพูด ซึ่งเรียกว่า การ

แสดงเจตนาด้วยวาจา หรือการแสดงออกด้วยการเขียน การพิมพ์เป็นลายลักษณ์อักษร เป็นหนังสือ หรืออาจด้วยกิริยาอาการทางกายภาพ เช่น การพยักหน้า การชี้ การหยิบ เป็นต้น ซึ่งในปัจจุบันมีการนำเอาสื่อออนไลน์มาใช้เป็นเครื่องมือในการแสดงเจตนาทำนิติกรรม เรียกว่า การแสดงเจตนาผ่านสื่อออนไลน์ เช่น VDO CALL, Facetime, Line, E-mail, Skype เป็นต้น อย่างไรก็ตามการแสดงออกเหล่านั้นจะต้องเป็นการกระทำที่ผู้แสดงเจตนาจะเข้าผูกพันตนเองเพื่อให้เกิดผลในทางกฎหมายด้วย เช่น การที่ผู้โดยสารพูดคุยด้วยวาจาดกลางว่าจ้างคนขับรถแท็กซี่ให้ไปส่ง ณ สถานที่ใดสถานที่หนึ่ง เป็นต้น

2.) การกระทำโดยชอบด้วยกฎหมาย

หมายถึง การกระทำอันเป็นการแสดงออกที่บุคคลมุ่งจะผูกนิติสัมพันธ์นั้น จะต้องเป็นเรื่องที่กฎหมายรับรองตามสิทธิและเสรีภาพของบุคคลบนพื้นฐานของการกระทำที่วัตถุประสงค์ต้องไม่ขัดต่อกฎหมาย ไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน เป็นไปตามแบบวิธีที่กฎหมายกำหนดสำหรับนิติกรรมบางประเภท เช่น การซื้อขายอสังหาริมทรัพย์ เช่น ที่ดิน บ้าน คอนโด ฯลฯ จะต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 456 ทั้งต้องเป็นไปตามบทบัญญัติว่าด้วยความสามารถของบุคคลในการแสดงเจตนาทำนิติกรรมกรณีเป็นผู้เยาว์ คนวิกลจริต คนไร้ความสามารถ คนเสมือนไร้ความสามารถ

3.) การกระทำด้วยใจสมัคร

หมายถึง การกระทำที่บุคคลซึ่งเป็นผู้กระทำนั้น แสดงเจตนาออกมาด้วยความต้องการ ความปรารถนาของบุคคลนั่นเอง โดยไม่ได้เกิดจากการหลอกลวง ทำกบฏฉ้อฉล ช่มชู้หรืออื่นใดอันเป็นผลทำให้เกิดการแสดงเจตนาวิปริตผิดไป

ตัวอย่างเช่น นายเอบอกขายนาฬิกาข้อมือให้แก่นายบี ในราคา 50,000 บาท โดยนายเอทราบดีว่านาฬิกาเรือนดังกล่าวเป็นของแท้มีสอง การซื้อขายดังกล่าวมีผลสมบูรณ์ แต่หากนายบีไม่ทราบถึงข้อเท็จจริงดังกล่าว เนื่องจากนายเอนั้นหลอกลวงโดยอ้างว่าเป็นสินค้ามือหนึ่ง ไม่เคยผ่านการใช้งานทั้งมีใบรับประกันจากโรงงานผลิต

ทำให้นายปีหลงเชื่อ จึงตัดสินใจซื้อเพราะเข้าใจว่าเป็นของแท้มือหนึ่งแต่หากทราบคงไม่ตกลงซื้อ การซื้อขายของนายเอจึงเกิดขึ้นจากการถูกหลอกลวงมิได้สมควรใจเข้าผูกนิติสัมพันธ์

4.) การกระทำที่มุ่งจะผูกนิติสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

หมายถึง การกระทำที่จะก่อให้เกิดผลผูกพันระหว่างบุคคลซึ่งเป็นผู้แสดงเจตนา ซึ่งอาจเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลก็ได้ จนนำมาสู่การเกิดสิทธิและหน้าที่ในทางกฎหมาย

5.) การกระทำมีวัตถุประสงค์ที่จะก่อให้เกิดผลในการเคลื่อนไหวแห่งสิทธิ ก่อสิทธิ เปลี่ยนแปลงสิทธิโอนสิทธิ สงวนสิทธิ หรือระงับสิทธิ

หมายถึง การทำให้สิทธิของบุคคลที่มีอยู่เคลื่อนไหวหรือเปลี่ยนแปลงอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้น เช่น เดิมทีนายเอไม่ใช่เจ้าของกรรมสิทธิ์ในปากกา การที่นายเอเข้าไปทำสัญญาซื้อขายปากกากับเจ้าของร้าน ในราคา 500 บาท ทำให้เกิดสิทธิแก่นายเอในฐานะผู้ซื้อที่จะเรียกให้เจ้าของร้านซึ่งเป็นผู้ขายส่งมอบปากกาแก่นายเอได้ และขณะเดียวกันก็ก่อให้เกิดสิทธิแก่ผู้ขายที่จะเรียกให้นายเอชำระราคาได้ ตามหลักของสัญญาซื้อขายอันเป็นสัญญาต่างตอบแทน เป็นต้น

จึงอาจกล่าวโดยสรุปว่า นิติกรรม คือ การกระทำของบุคคลด้วยการแสดงเจตนาโดยชอบด้วยกฎหมายและสมควรใจ โดยมุ่งหมายที่จะให้เกิดผลผูกพันในทางกฎหมายระหว่างกัน ซึ่งอาจเป็นนิติกรรมฝ่ายเดียวที่เกิดขึ้นโดยการแสดงเจตนาของบุคคลฝ่ายหนึ่งฝ่ายเดียวและมีผลตามกฎหมาย เช่น การทำพินัยกรรม การบอกกล่าวบังคับจำนอง การทำคำเสนอ การทำคำสนอง เป็นต้น หรืออาจเป็นนิติกรรมสองฝ่ายหรือนิติกรรมหลายฝ่ายซึ่งเกิดขึ้นโดยการแสดงเจตนาของบุคคลตั้งแต่สองฝ่ายขึ้นไปและทุกฝ่ายต่างต้องตกลงถูกต้องตรงกัน ด้วยการทำคำเสนอและคำสนอง เมื่อคำเสนอและคำสนองถูกต้องตรงกันจึงเกิดมีนิติกรรมสองฝ่ายหรือหลายฝ่าย เรียกว่า “สัญญา” เช่น สัญญาซื้อขาย สัญญากู้ยืม สัญญาเช่าทรัพย์สิน สัญญาเช่าซื้อ สัญญาแลกเปลี่ยน สัญญาขายฝาก สัญญาจำนอง สัญญาจำนำ สัญญาจ้างทำของ สัญญาขนส่ง เป็นต้น

4. กฎหมายลักษณะละเมิด จัดการงานนอกสั่ง

นิติสัมพันธ์ตามกฎหมายนอกจากจะเกิดจากการแสดงเจตนาของบุคคลด้วยความสมัครใจตามหลักนิติกรรมแล้วยังสามารถเกิดจากนิติเหตุ ซึ่งเป็นเหตุการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นและกฎหมายเข้ามารับรองและคุ้มครองสิทธิแก่บุคคลที่เกี่ยวข้องหรือได้รับผลจากการกระทำนั้นให้สามารถใช้สิทธิเรียกร้องจากคู่กรณีได้ เช่น ละเมิด จัดการงานนอกสั่ง เป็นต้น

4.1 ละเมิด

บทบัญญัติตามกฎหมายลักษณะละเมิดเป็นกฎเกณฑ์ที่บังคับใช้เพื่อวัตถุประสงค์ในการเยียวยาความเสียหายให้แก่บุคคลผู้ถูกทำละเมิด ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 2 ลักษณะละเมิด ซึ่งนับเป็นบ่อเกิดแห่งหนึ่งประการหนึ่ง

มาตรา 420 “ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมายให้เขาเสียหายถึงแก่ชีวิตก็ดี แก่ร่างกายก็ดี อนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ท่านว่าผู้นั้นทำละเมิดจำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น” สามารถแยกหลักเกณฑ์ ได้ดังนี้

1. ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อ
2. ทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมาย
3. ให้เขาเสียหายถึงแก่ชีวิตก็ดี แก่ร่างกายก็ดี อนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี
4. การกระทำนั้นสัมพันธ์กับผลของการกระทำ

ความรับผิดของบุคคลผู้ทำละเมิดที่เกิดจากการกระทำโดยผิดกฎหมายเป็นเหตุให้ผู้ถูกทำละเมิดได้รับความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ทรัพย์สินหรือสิทธิ อาจเกิดขึ้นจากการกระทำโดยจงใจ คือ ลงมือทำสิ่งนั้นด้วยความตั้งใจหรือความต้องการที่เกิดจากการคิดตัดสินใจ โดยรู้สำนึกว่าผลที่จะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นเป็นอย่างไร เช่น ทบ ตีทำร้ายร่างกาย เฆมาทำลายเสื้อผ้าของบุคคลอื่น

ตัวอย่างเช่น นายเอต้องการให้นายบีคู่อริ ถึงแก่ความตาย ในวันเกิดเหตุ นายเอเห็นนายบีกำลังเดินอยู่ในซอย นายเอเห็นโอกาสเหมาะจึงใช้ปืนยิงนายบีถึงแก่ความตาย เป็นต้น ซึ่งจะเห็นว่า การกระทำของนายเอนั้นมีความรับผิดชอบในทางอาญาอยู่ด้วย เนื่องจาก นายเอได้ลงมือฆ่านายบีโดยเจตนา ซึ่งเป็นตามสภาพบังคับในทางอาญาเพื่อปกป้องคุ้มครอง สังคมโดยรวม แต่ในขณะที่เดียวกันเมื่อการกระทำของนายเอที่ใช้ปืนยิงนายบีเป็นการกระทำ ด้วยความจงใจโดยผิดกฎหมาย เป็นเหตุให้นายบีได้รับความเสียหายถึงแก่ชีวิต นายเอจึงต้อง รับผิดชอบในความเสียหายด้วยการจ่ายค่าสินไหมทดแทนให้แก่ทายาทของนายบี ตาม กฎหมายลักษณะละเมิด

อย่างไรก็ดี การทำละเมิดอาจเกิดจากการกระทำโดยประมาทเลินเล่อได้ เช่นกัน ซึ่งเป็นกรณีกระทำความผิดโดยปราศจากความระมัดระวัง โดยพิจารณาจากการ กระทำและสถานการณ์ในขณะนั้นว่า บุคคลที่อยู่ในวิสัยและสถานการณ์ดังกล่าวจะอย่างไร ดังนั้น จึงอาจต้องพิจารณาจากข้อเท็จจริงในแต่ละเรื่องว่า ผู้กระทำนั้น มีหน้าที่ต้องใส่ใจ ระมัดระวังหรือไม่อย่างไร และพฤติการณ์แห่งการกระทำนั้น มีการกระทำผิดหน้าที่นั้น ๆ หรือไม่ ทั้งความเสียหายที่เกิดขึ้น เป็นความเสียหายโดยตรงจากการกระทำนั้นหรือไม่

ตัวอย่างเช่น นายเอ ซึ่งรับจ้างขนส่งสินค้า ด้วยความเร่งรีบที่จะนำสินค้า ไปส่งให้แก่ลูกค้าตามกำหนด จึงขับรถบรรทุกทุกสินค้าด้วยความเร็วไม่ระมัดระวัง เป็นเหตุให้ รถบรรทุกเสียหลักไปชนนายบีซึ่งกำลังเดินข้ามถนนตรงทางม้าลายได้รับบาดเจ็บสาหัส เป็น ต้น ปรากฏตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5296/2540 จำเลยขับรถด้วยความเร็วสูงบนถนนที่ ลื่นเพราะผิวจราจรเปียกและมีเศษดินตกอยู่ทั่วไปแล้วแข่งรถยนต์คันอื่นล้ำเข้าไปในช่องเดินรถ สวนชนรถที่แล่นสวนทางมาเป็นการขับรถด้วยความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง

ความรับผิดชอบในความเสียหายจากเหตุละเมิด อาจเกิดจากการกระทำให้เกิด ความเสียหายต่อทรัพย์สินของบุคคลอื่นด้วย ดังคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6964/2561 โจทก์ขับรถ อยู่ในช่องเดินรถของตนซึ่งเป็นทางตรง มีโค้งออกมาจากข้างทาง โจทก์ขับรถชนโคกระเด็น ไปไกลประมาณ 10 เมตร ทำให้เห็นได้ว่าเป็นการชนอย่างแรง จึงเชื่อว่าโจทก์ขับรถด้วยความ เร็วมากพอสมควร หากโจทก์ไม่ขับรถด้วยความเร็วต้องสามารถหยุดรถได้ทัน หรือหาก

หยุดไม่ทันลักษณะการชนต้องไม่รุนแรงอย่างผลที่เกิดเหตุเช่นนี้ การที่โจทก์ขับรถผ่านถนนที่
เกิดเหตุซึ่งเป็นเขตชุมชนมีป้ายเตือนให้ลดความเร็ว บริเวณข้างทางมีบ้านเรือนที่อยู่อาศัย มี
ผู้คนสัญจรผ่านไปมา จึงต้องระมัดระวังลดความเร็วลง พฤติการณ์ดังกล่าวของโจทก์รับฟังได้
ว่า เหตุละเมิดเกิดจากความประมาทเลินเล่อของโจทก์ด้วย ดังนั้น เจ้าของทรัพย์สินจึงมีสิทธิได้รับ
การเยียวยาความเสียหายจากเหตุละเมิด

จากข้อเท็จจริงข้างต้นทั้งสองกรณี เมื่อการกระทำของนายเอเป็นเหตุให้
นายบี ถึงแก่ความตายอันเป็นความเสียหายแก่ชีวิต นายเอย่อมต้องรับผิดชอบจ่ายค่าสินไหม
ทดแทนเพื่อความเสียหายนั้น ส่วนกรณีทำให้เกิดความเสียหายต่อสัตว์เลี้ยงซึ่งถือเป็นทรัพย์สิน ก็
ย่อมต้องรับผิดชอบชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่เจ้าของทรัพย์สิน

อย่างไรก็ดี ความรับผิดชอบเกิดจากการกระทำละเมิด นอกจากกฎหมายจะ
บัญญัติให้ผู้ทำละเมิดจะต้องรับผิดชอบในผลอันเกิดจากการกระทำของตนแล้ว ในบางกรณี
กฎหมายยังบัญญัติให้บุคคลอื่นซึ่งมิใช่ผู้ทำละเมิดโดยตรงต้องเข้ามาร่วมรับผิดชอบจากการกระทำ
นั้นด้วย รวมถึงความรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดจากการกระทำของสัตว์ของตน การกระทำของผู้
อยู่ในความดูแล และความเสียหายจากทรัพย์สินที่อยู่ในความครอบครองของตนด้วย เช่น
กรณีละเมิดที่เกิดจากการกระทำของลูกจ้าง กฎหมายบัญญัติให้นายจ้างต้องมีส่วนร่วมรับผิดชอบ
ในผลแห่งละเมิดที่ลูกจ้างนั้นกระทำ หากเป็นการกระทำในทางการที่จ้าง ตามบทบัญญัติ
มาตรา 425 “นายจ้างต้องร่วมกันรับผิดชอบกับลูกจ้างในผลแห่งละเมิดซึ่งลูกจ้างได้กระทำไป
ในทางการที่จ้างนั้น”

ตัวอย่างเช่น บริษัท เกรียงไกรค้าไม้ จำกัด มอบหมายให้นายกาย
พนักงานขับรถขนส่งสินค้าไปส่งให้นายจำเริญ ตามคำสั่งซื้อ ปรากฏว่า ในระหว่างการขนส่ง
นายกายขับรถด้วยความเร็วประมาทเลินเล่อชนเข้ากับรถยนต์ของนายกรณ์ เป็นเหตุให้รถของ
นายกรณ์ได้รับความเสียหาย ดังนี้ แม้ บริษัท เกรียงไกรค้าไม้ จำกัด มิได้เป็นผู้ทำละเมิด
โดยตรงแต่เมื่อปรากฏว่า นายกายเป็นลูกจ้างของบริษัทฯ ทำละเมิดต่อนายกรณ์ในระหว่างทำ
การงานที่จ้าง บริษัท เกรียงไกรค้าไม้ จำกัด ในฐานะนายจ้าง ย่อมต้องร่วมรับผิดชอบในเหตุละเมิด
ดังกล่าวด้วย

ในการพิจารณาความรับผิดของนายจ้าง ตามมาตรา 425 จะต้องปรากฏว่า การกระทำของลูกจ้างนั้นเป็นการกระทำในทางการที่จ้างด้วย ตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7993/2560 ลูกจ้างมีหน้าที่ขับรถโพล์คลิฟต์ ได้ขับรถเฉี่ยวชนลูกจ้างอีกคนหนึ่งขณะยกถังน้ำ ได้รับอันตรายสาหัส ถือว่าได้กระทำไปในทางการที่จ้างโดยชอบด้วยกฎหมาย นายจ้างต้องร่วมรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายให้กับลูกจ้างด้วย ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 425 อย่างไรก็ดี แม้ว่าการทำงานให้กับนายจ้างนั้นจะเสร็จแล้ว แต่หากยังอยู่ในช่วงเวลาคาบเกี่ยวกับการทำงาน นายจ้างก็ยังคงร่วมรับผิดชอบ เช่น ภายหลังเลิกงาน ลูกจ้างนำรถบรรทุกไปเก็บตามคำสั่งหรือความยินยอมของนายจ้างและเกิดเหตุละเมิดขึ้นในระหว่างนั้น นายจ้างก็ยังคงร่วมรับผิดชอบในผลแห่งละเมิดเช่นกัน ประมวลคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 10392/2553 จำเลยที่ 1 เป็นลูกจ้างขับรถยนต์บรรทุกไม้ย่างให้แก่จำเลยที่ 2 หลังเลิกงานจำเลยที่ 2 ยินยอมให้ลูกจ้างนำรถไปเก็บไว้เอง เพื่อประโยชน์ในการบำรุงรักษาและนำรถกลับมาบรรทุกไม้ย่างให้จำเลยที่ 2 โดยจำเลยที่ 2 ไม่ต้องไปส่งลูกจ้าง การที่จำเลยที่ 1 ขับรถไปในเวลากลางคืนในขณะที่เกิดเหตุซึ่งเป็นเวลาหลังเลิกงานด้วยความยินยอมของจำเลยที่ 2 และเพื่อนำไปเก็บไว้ยังที่พักของจำเลยที่ 1 เป็นการปฏิบัติตามคำสั่งของจำเลยที่ 2 เพื่อประโยชน์ของนายจ้างเองที่จะนำรถกลับมาใช้งานให้จำเลยที่ 2 เมื่อจำเลยที่ 1 ขับรถชนผู้ตายและบุตรระหว่างขับรถกลับบ้าน ถือว่าเป็นการขับรถไปในทางการที่จ้าง จำเลยที่ 2 ต้องร่วมรับผิดชอบในเหตุละเมิดกับจำเลยที่ 1

อย่างไรก็ดี หากเป็นการกระทำของลูกจ้างปรากฏชัดว่า เกิดจากพฤติการณ์ส่วนตัว หรือเรื่องส่วนตัว แม้ลูกจ้างจะกระทำละเมิดในระหว่างเวลาทำงาน ณ สถานที่ทำงานของนายจ้าง หรือในระหว่างเดินทางไปทำงานตามที่ได้รับมอบหมายก็ตาม นายจ้างก็ไม่ต้องร่วมรับผิดชอบด้วย

ตัวอย่างเช่น ในระหว่างที่นายกายกำลังขับรถบรรทุกไปส่งสินค้าให้นายจำเรียมตามคำสั่งของบริษัท เกรียงไกรค้าไม้ จำกัด นายจ้าง นายกายได้แวะรับประทานอาหารต่อมานายกายเห็นนายแก่งซึ่งเป็นคู่อริเก่า ด้วยความแค้นที่นายแก่งเคยล่อเลียนตนเรื่องรูปร่างหน้าตาซึ่งเป็นเรื่องส่วนตัว นายกายจึงขับรถบรรทุกพุ่งชนนายแก่งถึงแก่ความตาย จะเห็นว่า

เมื่อเหตุดังกล่าวเป็นเหตุส่วนตัวที่เกิดขึ้นโดยไม่เกี่ยวข้องกับกิจการในทางการที่จ้างหรือรอบ
แห่งการจ้างของบริษัทฯ นายจ้าง ดังนั้น บริษัท เกรียงไกรค้าไม้ จำกัด นายจ้าง ย่อมไม่ต้อง
ร่วมรับผิดชอบ

โดยความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ชีวิต แก่ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ทรัพย์สิน
หรือสิทธิอันเป็นเหตุทำให้นายจ้างต้องร่วมรับผิดชอบจะต้องเกิดขึ้นจากการกระทำความผิด
ของลูกจ้าง ดังนั้น หากลูกจ้างมิใช่ผู้ก่อให้เกิดความเสียหาย เนื่องจากมิได้เป็นผู้กระทำความ
ความจงใจหรือประมาทเลินเล่อ นายจ้างจึงไม่ต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทน ปรากฏตามคำ
พิพากษาศาลฎีกาที่ 1083/2523 การที่ลูกจ้างขับรถของจำเลยจอดรอไว้โดยไม่เปิดไฟก็ดี ไม่
จอดรถชิดขอบทางก็ดีเป็นการผิดกฎจราจรเท่านั้น การที่ผู้ตายขับซึ่รถจักรยานยนต์มา ควรจะ
หลบหลีกได้แต่กลับแล่นเข้าชนรถจำเลย ความเสียหายจึงเกิดขึ้นเพราะผู้ตายกระทำขึ้นเอง
ไม่ได้เกิดเพราะความประมาทของลูกจ้างจำเลย จำเลย (นายจ้าง) หาต้องรับผิดชอบใช้ค่า
สินไหมทดแทนแก่โจทก์ไม่

สำหรับกรณีที่นายจ้างได้ใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่บุคคลภายนอกเพื่อ
ความเสียหายอันเกิดจากการกระทำของลูกจ้าง นายจ้างสามารถเรียกให้ลูกจ้างชดใช้ค่า
สินไหมทดแทนที่ตนจ่ายไปได้ ตามมาตรา 426 “นายจ้างซึ่งได้ใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่
บุคคลภายนอกเพื่อละเมิดอันลูกจ้างได้ทำนั้น ขอบที่จะได้ชดใช้จากลูกจ้างนั้น”

ตัวอย่างเช่น จากกรณีข้างต้น การที่บริษัท เกรียงไกรค้าไม้ จำกัด ในฐานะ
นายจ้าง ต้องร่วมรับผิดชอบในเหตุละเมิดจากการกระทำของนายกาย โดยมีการใช้ค่าสินไหม
ทดแทนความเสียหายให้แก่นายกรรมเพื่อความเสียหายแก่ทรัพย์สิน บริษัท เกรียงไกรค้าไม้ จำกัด
นายจ้าง สามารถเรียกเอาจากนายกายลูกจ้างได้ ปรากฏตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่
381/2560 จำเลยเป็นนายจ้างของ ส. ผู้ซึ่งได้กระทำละเมิดไปในทางการที่จ้าง แม้จำเลยจะ
มิใช่บุคคลตามมาตรา 31 ก็ตาม แต่นายจ้างต้องร่วมรับผิดชอบกับลูกจ้างในผลแห่งละเมิดซึ่ง
ลูกจ้างได้กระทำไปในทางการที่จ้างนั้น ตามมาตรา 425 โจทก์ (นายจ้าง) จึงมีสิทธิไล่เบี้ยเอา
ค่าเสียหายเบื้องต้นดังกล่าวจากจำเลย (ลูกจ้าง) ได้ด้วย จำเลยจึงต้องรับผิดชอบต่อโจทก์

นอกจากนี้ ความรับผิดชอบจากการกระทำของบุคคลยังขยายไปถึงความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำของตัวการและตัวแทนด้วย ตามมาตรา 427 “บทบัญญัติในมาตราทั้งสองก่อนนั้น ท่านให้ใช้บังคับแก่ตัวการและตัวแทนด้วยโดยอนุโลม” ดังคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 11488/2555 การที่จำเลยที่ 1 ขับรถยนต์บรรทุกหกล้อของจำเลยที่ 2 ซึ่งเป็นนายจ้างไปในทางการที่จ้างด้วยความประมาทเลินเล่อเลี้ยวขวากลับรถกะทันหันให้รถขวางถนน จนเป็นเหตุให้ อ. ซึ่งขับรถยนต์กระบะพุ่งชน จน อ. ถึงแก่ความตาย และ ส. ซึ่งนั่งโดยสารมาด้วยได้รับบาดเจ็บ เมื่อขณะเกิดเหตุปรากฏว่าจำเลยที่ 2 นำรถยนต์บรรทุกหกล้อรับจ้างขนส่งสินค้าให้แก่จำเลยที่ 3 ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการรับจ้างขนส่งสินค้าและมีเครื่องหมายสัญลักษณ์ของจำเลยที่ 3 ติดไว้ที่ข้างรถบรรทุกหกล้อ เช่นนี้ พฤติการณ์ของจำเลยที่ 3 จึงเป็นการยอมให้จำเลยที่ 2 นำรถยนต์บรรทุกหกล้อรับจ้างขนส่งสินค้าให้แก่จำเลยที่ 3 เป็นประจำโดยใช้เครื่องหมายสัญลักษณ์ของจำเลยที่ 3 ติดไว้ที่ข้างรถมองเห็นได้ชัดเจน อันมีลักษณะเป็นการเปิดเผยให้บุคคลทั่วไปเข้าใจว่าจำเลยที่ 2 เป็นตัวแทนของจำเลยที่ 3 ในการรับจ้างขนส่งสินค้า ถือได้ว่าจำเลยที่ 3 เชิดให้จำเลยที่ 2 เป็นตัวแทนของตนตาม ป.พ.พ. มาตรา 821 จึงต้องร่วมรับผิดชอบกับจำเลยที่ 1 ในผลแห่งละเมิดด้วยตาม ป.พ.พ. มาตรา 427 ประกอบมาตรา 425

สำหรับค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายอันเกิดแต่มูลละเมิด อาจจ่ายเป็นเงินหรือกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใด เช่น คืนทรัพย์ที่เอาของเขามาโดยผิดกฎหมาย ซ่อมแซมทรัพย์เดิมที่ชำรุดเสียหายให้กลับคืนดังเดิม หรือเปลี่ยนทรัพย์ใหม่ให้แทนทรัพย์เดิมที่เสียหายไป เป็นต้น โดยการจ่ายค่าสินไหมทดแทนนั้น จะชำระหรือชดใช้เป็นจำนวนประการใดให้วินิจฉัยตามพฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิด ปรากฏตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 10878/2551 โจทก์ขอให้บังคับจำเลยที่ 1 และที่ 2 ซึ่งเป็นกรรมการบริษัทโอนที่ดินคืนให้แก่บริษัท หากโอนคืนไม่ได้ให้ใช้ค่าเสียหายเท่ากับราคาที่ดินนั้นเข้าหลักเกณฑ์ตาม ป.พ.พ. มาตรา 1169 วรรคหนึ่ง เพราะการคืนหรือใช้ราคาทรัพย์ก็จัดเป็นค่าสินไหมทดแทนเพื่อละเมิดดังที่บัญญัติไว้ใน ป.พ.พ. มาตรา 438 วรรคสอง

ซึ่งในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนนั้น ศาลจะเป็นผู้วินิจฉัยตามควรแก่พฤติการณ์และความร้ายแรงจากเหตุละเมิด ตามมาตรา 438 “ค่าสินไหมทดแทนจะพึงใช้โดยสถานใดเพียงใดนั้นให้ศาลวินิจฉัยตามควรแก่พฤติการณ์ และความร้ายแรงแห่งละเมิด

อนึ่ง ค่าสินไหมทดแทนนั้นได้แก่การคืนทรัพย์สินอันผู้เสียหายต้องเสียไป เพราะละเมิดหรือใช้ราคาทรัพย์สินนั้น รวมทั้งค่าเสียหายอันจะพึงบังคับให้ใช้เพื่อความเสียหายอย่างใด ๆ อันได้ก่อกำขึ้นนั้นด้วย” ตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2046/2541 ศาลฎีกาได้วินิจฉัยกำหนดค่าสินไหมทดแทนให้เหมาะสมใหม่ โดยมีให้รายละเอียดว่า การกำหนดค่าสินไหมทดแทนเพื่อละเมิดที่จะพึงใช้โดยสถานใดเพียงใดนั้น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 438 วรรคแรก ให้ศาลวินิจฉัยตามควรแก่พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิด เมื่อความเสียหายของสะพานลอยคนข้าม ที่ถูกรถยนต์คันที่จำเลยที่ 1 ขับชนเป็นรอยโก่ง ขึ้นเท่านั้น และเอกสารเสนอราคาซ่อมแซมสะพานที่มีราคาสูงถึง 364,800 บาท ซึ่งส่วนใหญ่เป็นค่ารถยกตัวสะพานลงและขึ้น และค่าไม้สำหรับทำนั่งร้านรองรับตัวสะพาน ส่วนค่าซ่อมตัวสะพานจุดที่จะต้องตัดต่อและเปลี่ยนเหล็กโครงสร้างใหม่เป็นเงินเพียง 56,560 บาท แต่อย่างไรก็ตามโจทก์ก็ไม่ได้ทำการซ่อมแซมสะพานดังกล่าว เนื่องจากโจทก์ได้ปรับปรุงขยายถนนบริเวณดังกล่าวเป็น 10 ช่องจราจรจึงได้รื้อถอนสะพานออกไป การกำหนดให้จำเลยใช้ค่าเสียหาย ให้โจทก์ 70,000 บาท จึงเหมาะสมแล้ว

4.2 จัดการงานนอกสั่ง

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 395 บัญญัติว่า บุคคลใดเข้าทำกิจการแทนผู้อื่นโดยเขามีได้ว่าขานวานใช้ให้ทำก็ดีหรือโดยมิได้มีสิทธิที่จะทำการงานนั้นแทนผู้อื่นด้วยประการใดก็ดี ท่านว่าบุคคลนั้นจะต้องจัดการงานไปในทางที่จะให้สมประโยชน์ของตัวการตามความประสงค์อันแท้จริงของตัวการ หรือตามที่พึงสันนิษฐานได้ว่าเป็นความประสงค์ของตัวการ

จากบทบัญญัติข้างต้น การจัดการงานนอกสั่ง จึงเป็นกรณีดังต่อไปนี้

1. บุคคลใดเข้าทำกิจการ บุคคลนี้ อยู่ในฐานะเป็นผู้จัดการหรือทำการ
2. เป็นกิจการที่ทำแทนผู้อื่น ซึ่งเป็นการทำแทนตัวการ
3. เป็นการกระทำโดยเขามิได้ว่าขานวานใช้ให้ทำหรือโดยมิได้มีสิทธิที่จะ
ทำแทนผู้อื่น
4. จะต้องจัดการงานไปในทางที่จะให้สมประโยชน์ของตัวการ ตามความ
ประสงค์อันแท้จริงของตัวการ หรือตามที่จะพึงสันนิษฐานได้ว่าเป็นความประสงค์ของตัวการ
ตัวอย่างเช่น นายเอนกซึ่งเป็นเพื่อนบ้านของนายอรรถพ เห็นว่ากันสาด
บริเวณด้านหน้าของบ้านนายอรรถพชำรุด เวลาตกน้ำฝนจะสาดเข้ามาในบริเวณพื้นหน้าบ้าน
เกิดความเสียหาย นายเอนกจึงเข้าไปดำเนินการซ่อมแซม โดยที่นายอรรถพมิได้มอบหมาย
หรือว่าขานให้ทำ

การใดที่ทำแทนกันได้แล้วก็อาจเป็นการจัดการงานนอกสั่งได้ แม้ไม่
เป็นกิจการเพียงเป็นการกระทำก็เป็นการจัดการงานนอกสั่ง⁸ ซึ่งเมื่อผู้จัดการได้
กระทำการไปแล้ว จะต้องบอกกล่าวแก่ตัวการโดยเร็วที่สุดที่จะทำได้ว่าตนได้
เข้าจัดการงานแทน ตามมาตรา 399 และถ้าการที่เข้าจัดการงานนั้นเป็นการ
สมประโยชน์ของตัวการ และต้องตามความประสงค์อันแท้จริงของตัวการ
หรือความประสงค์ตามที่พึงสันนิษฐานได้ ผู้จัดการจะเรียกให้ชดใช้เงิน
อันตนได้ออกไปคืนแก่ตนเช่นอย่างตัวแทนก็ได้ ตามมาตรา 401

อย่างไรก็ดี หากการกระทำดังกล่าวนั้น เป็นการขัดกับความประสงค์อัน
แท้จริงของตัวการหรือขัดกับความประสงค์ตามที่พึงสันนิษฐานได้ และ
ผู้จัดการก็ควรจะได้รู้สึก เช่นนั้นแล้วด้วย ผู้จัดการจำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทน
ให้แก่ตัวการเพื่อความเสียหายอย่างใด ๆ ที่เกิดแต่ที่ได้เข้าจัดการนั้น
แม้ผู้จัดการจะมีได้มีความผิดประการอื่นก็ตาม

⁸ ประจักษ์ พุทธิสมบัติ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิด จัดการ
งานนอกสั่ง และลามิควรได้, (กรุงเทพฯ: พิมพ์ที่ บริษัท มีสมบัติ จำกัด), 2548, หน้า 343.

5. กฎหมายลักษณะทรัพย์สิน

การศึกษาเกี่ยวกับความมั่นคงในทางทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ จำเป็นที่จะต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายของทรัพย์สิน ประเภทของทรัพย์สิน การได้มาซึ่งทรัพย์สิน การได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ รวมถึงอำนาจแห่งกรรมสิทธิ์ของบุคคล ที่มีอยู่เหนือทรัพย์สินนั้น

5.1 ความหมายของทรัพย์สินและทรัพย์สิน

ในการพิจารณาเกี่ยวกับการได้มาซึ่งทรัพย์สิน การได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์และอำนาจในกรรมสิทธิ์ จำเป็นต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายของทรัพย์สินและทรัพย์สิน เป็นเบื้องต้นก่อน

5.1.1 ความหมายของทรัพย์สิน

มาตรา 137 บัญญัติว่า ทรัพย์สิน หมายความว่า วัตถุมีรูปร่าง

เมื่อมองด้วยสายตาของคนทั่วไป อาจเข้าใจว่าสิ่งต่าง ๆ บนโลกกว่าที่มีลักษณะปรากฏให้เห็นเป็นรูปร่าง ควรมีสถานะเป็นทรัพย์สินได้ แต่ด้วยแนวคิดในการกำหนดหลักเกณฑ์ของทรัพย์สินแล้ว จะต้องพิจาระห์ลงไปอีกว่า สิ่งต่าง ๆ เหล่านั้น แม้มีรูปร่างที่ปรากฏด้วยสายตาแล้วจะต้องอยู่ในอำนาจหรือความสามารถของมนุษย์ที่จะยึดถือครอบครองได้ ดังนั้น จะถือเป็นทรัพย์สินอันเป็นวัตถุแห่งทรัพย์สินได้นั้นจะต้องเป็นวัตถุที่อยู่ภายใต้อำนาจบังคับบัญชาของมนุษย์ธรรมดา⁹ ด้วย เช่น โตะ แก้ว หนังสือนั่ง เสื้อผ้า สัตว์เลี้ยง เป็นต้น

5.1.2 ความหมายของทรัพย์สิน

มาตรา 138 บัญญัติว่า ทรัพย์สิน หมายความว่ารวมทั้งทรัพย์สินและวัตถุไม่มีรูปร่าง ซึ่งอาจมีราคาและอาจถือเอาได้

⁹ สมจิตร ทองศรี, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยทรัพย์สิน, พิมพ์ครั้งที่ 4, (กรุงเทพฯ: จัดพิมพ์โดยสำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา), 2563, หน้า 1.

เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติดังกล่าว ทรัพย์สิน จึงหมายความถึงวัตถุ มีรูปร่างและวัตถุที่ไม่มีรูปร่างก็ได้ เพียงแต่ต้องอาจมีราคาและถือเอาได้ด้วย คือการที่บุคคล สามารถที่จะเข้ายึดถือเอาเป็นของตนและหวงกันในมิให้บุคคลอื่นมาข้องเกี่ยวได้ เมื่อเป็น เช่นนี้ จึงเห็นได้ว่า ทรัพย์ ตามมาตรา 137 จึงอยู่ในความหมายของทรัพย์สิน ตามมาตรา 138 ด้วย

ดังนั้น จึงสามารถแยกทรัพย์สิน ออกได้เป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. วัตถุที่มีรูปร่างซึ่งอาจมีราคาและอาจถือเอาได้
2. วัตถุที่ไม่มีรูปร่างซึ่งอาจมีราคาและอาจถือเอาได้

สำหรับทรัพย์สิน ประเภทวัตถุที่ไม่มีรูปร่าง ซึ่งอาจมีราคาและอาจ ถือเอาได้ ได้แก่ หุ่นในบริษัท ปรากฏตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1174/2487 หุ่นในบริษัท จำกัดเป็นสิทธิ (ทรัพย์สิน) ชนิดหนึ่ง การโอนหุ้นบริษัทจำกัดไม่สมบูรณ์ถ้าผู้รับโอนได้ปกครอง มาเกิน 5 ปีก็อาจได้กรรมสิทธิ์ในหุ้นตาม มาตรา 1382 นอกจากนี้ ทรัพย์สินซึ่งเป็นยวัตถุไม่มี รูปร่างยังปรากฏในรูปแบบของสิทธิต่าง ๆ เช่น สิทธิในการทำเหมืองแร่ สิทธิได้รับใบอนุญาต ประกอบกิจการ สิทธิในการเช่าซื้อ สิทธิในการเช่า ดังคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4222/2536 สิทธิการเช่าเป็นทรัพย์สิน แม้สัญญาเช่าระหว่างผู้ให้เช่าและผู้เช่าจะห้ามมิให้ผู้เช่าโอนสิทธิการ เช่าไปยังบุคคลภายนอกโดยไม่ได้รับความยินยอมจากผู้ให้เช่าก็ไม่ใช่ทรัพย์สินที่โอนกันไม่ได้ ตามกฎหมาย เพราะหากผู้ให้เช่ายินยอมโอนกันได้ ทั้งไม่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายใดบัญญัติ ว่าเป็นทรัพย์สินที่ไม่อยู่ในความรับผิดแห่งการบังคับคดี สิทธิการเช่าจึงไม่ใช่ทรัพย์สินที่ไม่อยู่ใน ความรับผิดแห่งการบังคับคดี

ข้อสังเกต คำพิพากษาศาลฎีกาฉบับนี้ ยังยืนยันว่า สิทธิการเช่าเป็น ทรัพย์สิน ซึ่งเป็นคนละส่วนกับการพิจารณาเรื่องสิทธิในการโอนสิทธิการเช่าที่มีอยู่ว่าจะโอนได้ หรือไม่อย่างไร หรืออยู่ในขอบข่ายของการบังคับคดีได้หรือไม่

5.2 ประเภทของทรัพย์สิน

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มีการแบ่งประเภทของทรัพย์สินออกเป็น 5 ประเภทด้วยกันได้แก่ อสังหาริมทรัพย์ สงหาริมทรัพย์ ทรัพย์สินแบ่งได้ ทรัพย์สินแบ่งไม่ได้และทรัพย์สินนอกพาณิชย์ ซึ่งจะทำการอธิบายเกี่ยวกับทรัพย์สินแต่ละประเภทต่อไป

5.2.1 อสังหาริมทรัพย์

มาตรา 139 บัญญัติว่า อสังหาริมทรัพย์ หมายความว่า ที่ดินและทรัพย์สินอันติดอยู่กับที่ดินมีลักษณะเป็นการถาวรหรือประกอบเป็นอันเดียวกับที่ดินนั้น และหมายความรวมถึงทรัพย์สินที่ติดอยู่กับที่ดิน หรือทรัพย์สินอันติดอยู่กับที่ดินหรือประกอบเป็นอันเดียวกับที่ดินนั้นด้วย

อสังหาริมทรัพย์ หมายถึงทรัพย์สิน ดังต่อไปนี้

- 1.) ที่ดิน ซึ่งหมายถึงพื้นดินโดยทั่ว ๆ ไป
- 2.) ทรัพย์สินอันติดอยู่กับที่ดินมีลักษณะเป็นการถาวร อาจเป็นทรัพย์สินที่มีลักษณะติดกับที่ดินอย่างถาวรตามธรรมชาติ เช่น ไม้ยืนต้น หรือเป็นทรัพย์สินที่ติดกับที่ดินโดยมีผู้นามาติดหรือก่อสร้างขึ้นมา ซึ่งหากมีการแยกทรัพย์สินดังกล่าวออกจากที่ดินจะทำให้เกิดการยุบสลายหรือเสียหายได้ เช่น บ้าน อาคารพาณิชย์ โรงเรือน สะพาน เป็นต้น
- 3.) ทรัพย์สินที่ประกอบเป็นอันเดียวกับที่ดิน สิ่งที่เป็นส่วนหนึ่งของที่ดิน เช่น ก้อนหิน ก้อนกรวย ก้อนดิน ก้อนทราย แร่ธาตุต่าง ๆ โดยส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นและมีอยู่แล้วตามสภาพธรรมชาติของที่ดิน แต่การเป็นตัวทรัพย์สินที่ประกอบเป็นอันเดียวกับที่ดินก็อาจเกิดขึ้นจากการกระทำของมนุษย์ได้ด้วยการนำเอาสิ่งเหล่านั้น เช่น นำดินที่ขุดจากที่หนึ่งมาวางทับถมบนที่ดินในภายหลัง
- 4.) ทรัพย์สินที่ติดอยู่กับที่ดิน หรือทรัพย์สินอันติดอยู่กับที่ดินหรือประกอบเป็นอันเดียวกับที่ดินนั้นด้วย ซึ่งสิทธิอันเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ เช่น กรรมสิทธิ์ สิทธิครอบครอง สิทธิอาศัย สิทธิเก็บกิน สิทธิเหนือพื้นดิน ภาระจำยอม ภาระติดพันในอสังหาริมทรัพย์ เป็นต้น

5.2.2 สंहारิมทรัพย์

มาตรา 140 บัญญัติว่า สंहาริมทรัพย์ หมายความว่า ทรัพย์สินอื่นนอกจากอสังหาริมทรัพย์ และหมายความรวมถึงสิทธิอันเกี่ยวกับทรัพย์สินนั้นด้วย

ในการพิจารณาว่าทรัพย์ใดเป็นสังหาริมทรัพย์ จึงต้องมีการพิจารณาถึงทรัพย์สินประเภทอสังหาริมทรัพย์มาก่อน เนื่องจากมาตรา 140 บัญญัติว่า อสังหาริมทรัพย์คือทรัพย์สินอื่นนอกจากอสังหาริมทรัพย์ ดังนั้น จึงหมายความว่า สิ่งที่ไม่ใช่ที่ดินและทรัพย์อันติดอยู่กับที่ดินมีลักษณะเป็นการถาวรหรือประกอบเป็นอันเดียวกับที่ดินนั้น และหมายความรวมถึงทรัพย์สิทธิอันเกี่ยวกับที่ดิน หรือทรัพย์อันติดอยู่กับที่ดินหรือประกอบเป็นอันเดียวกับที่ดินนั้นด้วยและหมายความรวมถึงสิทธิอันเกี่ยวกับทรัพย์สินนั้นด้วย จึงเป็นสังหาริมทรัพย์ เช่น โตะ แก้ว รัถยนต์ เรือ สัตว์ เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม เป็นต้น ส่วนสังหาริมทรัพย์นั้นจะเป็นสังหาริมทรัพย์ธรรมดาหรือเป็นสังหาริมทรัพย์ชนิดพิเศษที่กฎหมายได้กำหนดไว้เป็นการเฉพาะสำหรับเงื่อนไขในการทำนิติกรรมจึงเป็นอีกส่วนหนึ่งต่างหาก

ส่วนสิทธิอันเกี่ยวกับทรัพย์สินนั้นด้วย หมายถึงสิทธิเหนือสิ่งที่เป็นสังหาริมทรัพย์ เช่น สิทธิครอบครอง กรรมสิทธิ์เหนือทรัพย์ เช่น นาฬิกา รัถยนต์ โทรศัพท์มือถือ เป็นต้น

5.2.3 ทรัพย์แบ่งได้และทรัพย์แบ่งไม่ได้ หมายความว่าอย่างไร

มาตรา 141 บัญญัติว่า ทรัพย์แบ่งได้ หมายความว่า ทรัพย์อันอาจแยกออกจากกันเป็นส่วนๆ ได้ โดยแต่ละส่วนได้รูปบริบูรณ์ลำพังของทรัพย์นั้น

ทรัพย์แบ่งได้ มีองค์ประกอบดังนี้

1. ต้องเป็นทรัพย์ที่สามารถแยกออกจากกันได้
2. เมื่อแยกออกจากกันได้แล้วไม่เสียสภาพรูปทรงไป

ตัวอย่างเช่น ข้าวสารแม้จะถูกแยกออกมาจากกระสอบที่มีการบรรจุข้าวสารไว้หลายร้อยกิโลกรัม ก็ไม่ทำให้ข้าวสารนั้นเสียความสมบูรณ์ในการเป็นข้าวสารไปแต่อย่างใดไม่ ความเป็นข้าวสารยังคงมีอยู่ทุกประการ

มาตรา 142 บัญญัติว่า ทรัพย์สินแบ่งไม่ได้ หมายความว่า ทรัพย์สินจะแยกออกจากกันไม่ได้ นอกจากเปลี่ยนแปลงภาวะของทรัพย์สิน และหมายความรวมถึงทรัพย์สินที่มีกฎหมายบัญญัติว่าแบ่งไม่ได้ด้วย

ทรัพย์สินแบ่งไม่ได้ มีองค์ประกอบดังนี้

1. ทรัพย์สินแบ่งไม่ได้โดยสภาพ
2. ทรัพย์สินที่กฎหมายบัญญัติว่าแบ่งไม่ได้

เช่น รถยนต์ โต๊ะ เก้าอี้ เป็นต้น ซึ่งเมื่อมีการแยกเอาชิ้นส่วนของทรัพย์สินออกจากกันจะทำให้ทรัพย์สินนั้นเสียความสมบูรณ์ในการเป็นทรัพย์สินไป

5.2.4 ทรัพย์สินนอกพาณิชย์

มาตรา 143 ทรัพย์สินนอกพาณิชย์ หมายความว่า ทรัพย์สินที่ไม่สามารถถือเอาได้ และทรัพย์สินที่โอนแก่กันมิได้โดยชอบด้วยกฎหมาย

ทรัพย์สินที่ไม่สามารถถือเอาได้และทรัพย์สินที่โอนแก่กันมิได้โดยชอบด้วยกฎหมาย ทรัพย์สินนอกพาณิชย์ มีความหมาย 2 ประการ คือ

1. ทรัพย์สินที่ไม่สามารถถือเอาได้ไม่ว่าจะเป็นบุคคลใดก็ตาม เช่น ดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์ ก้อนเมฆ เป็นต้น
2. ทรัพย์สินที่โอนแก่กันไม่ได้โดยชอบด้วยกฎหมาย เป็นทรัพย์สินที่บุคคลทั่วไปไม่อาจใช้อำนาจหรือสิทธิในการโอนเปลี่ยนมือกันได้ เว้นแต่จะมีกฎหมายให้อำนาจในการโอน เช่น สาธารณะสมบัติของแผ่นดิน เป็นต้น

5.3 การได้มาซึ่งทรัพย์สิน

บุคคลอาจได้มาซึ่งสิทธิในทรัพย์สินอันเป็นสิทธิที่มีอยู่เหนือทรัพย์สินหรือที่เรียกว่าทรัพย์สินสิทธิได้ ซึ่งตามมาตรา 1298 บัญญัติว่า ทรัพย์สินสิทธิทั้งหลายนั้น ท่านว่าจะก่อตั้งขึ้นได้แต่ด้วยอาศัย อำนาจในประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่น การได้ซึ่งความเป็นผู้มีทรัพย์สินจะให้บุคคลนั้นสามารถบังคับเอาเกี่ยวกับทรัพย์สินได้ เช่น กรรมสิทธิ์ สิทธิครอบครอง สิทธิเหนือพื้นดิน เป็นต้น

สำหรับอสังหาริมทรัพย์นั้น บุคคลอาจได้มาซึ่งสิทธิในอสังหาริมทรัพย์ ตาม มาตรา 1299 ภายในบังคับแห่งบทบัญญัติในประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่นท่านว่าการ ได้มาโดยนิติกรรมซึ่งอสังหาริมทรัพย์หรือทรัพย์สินอันเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์นั้น ไม่บริบูรณ์ เว้นแต่นิติกรรมจะได้ทำเป็นหนังสือและได้จดทะเบียนการได้มากับพนักงานเจ้าหน้าที่

ถ้ามีผู้ได้มาซึ่งอสังหาริมทรัพย์หรือทรัพย์สินอันเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์โดย ทางอื่นนอกจากนิติกรรม สิทธิของผู้ได้มานั้น ถ้ายังมีได้จดทะเบียนไว้ท่านว่าจะมีการ เปลี่ยนแปลงทางทะเบียนไม่ได้และสิทธิอันยังมีได้จดทะเบียนนั้น มิให้ยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ บุคคลภายนอกผู้ได้สิทธิมาโดยเสียค่าตอบแทนและโดยสุจริต และได้จดทะเบียนสิทธิโดย สุจริตแล้ว

ซึ่งสามารถแยกพิจารณาได้ 2 ประการ คือ

1. การได้มาโดยทางนิติกรรม เช่น การทำนิติกรรมสัญญาต่าง ๆ เช่น สัญญา ซื้อขาย สัญญาเช่าฝาก สัญญาเช่าซื้อ สัญญาแลกเปลี่ยน สัญญาให้ หรือการได้มาด้วยการ ก่อตั้งสิทธิโดยประการอื่น เช่น ภาระจำยอม สิทธิอาศัย สิทธิเก็บกิน เป็นต้น ซึ่งการได้มาโดย ทางนิติกรรมจะต้องพิจารณาถึงบทบัญญัติเฉพาะในเรื่องของการทำนิติกรรมนั้น ๆ ด้วย เช่น การซื้อขายอสังหาริมทรัพย์ ตามมาตรา 456 ถ้ามิได้ทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อ พนักงานเจ้าหน้าที่เป็นโมฆะ ส่วนการให้อสังหาริมทรัพย์ มาตรา 525 บัญญัติว่าการให้ ทรัพย์สินซึ่งถ้าจะซื้อขายกันจะต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่นั้น ท่านว่าย่อมสมบูรณ์ต่อเมื่อได้ทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่

2. การได้มาโดยทางอื่นนอกจากนิติกรรม อันเป็นการได้มาโดยผลของ กฎหมาย เช่น การครอบครองปรปักษ์ การรับมรดกในฐานะทายาท ปราบกฎหมายตามคำพิพากษา ศาลฎีกาที่ 4390/2561 (เทียบเคียงคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1211/2556) การได้มาซึ่งที่ดิน พินาทของทายาทโดยธรรมจึงเป็นการได้มาซึ่งอสังหาริมทรัพย์โดยทางอื่นนอกจากนิติกรรม

ส่วนการได้มาซึ่งอสังหาริมทรัพย์ หากปรากฏว่าอสังหาริมทรัพย์ดังกล่าวเป็น อสังหาริมทรัพย์ชนิดพิเศษประเภทเรือมีระวาง ตั้งแต่ห้าตันขึ้นไป ทั้งแพและสัตว์พาหนะด้วย

โดยอนุโลม ตามมาตรา 1302 ดังนั้น การได้มาซึ่งสังหาริมทรัพย์เหล่านี้ จึงต้องทำเป็นหนังสือ และจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ด้วยเช่นกันสำหรับการได้มา

5.4 การได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์และอำนาจแห่งกรรมสิทธิ์

กรรมสิทธิ์ เป็นสิทธิอันเป็นอำนาจที่บุคคลสามารถใช้ยื่นต่อบุคคลอื่นในฐานะ ที่ตนเป็นเจ้าของทรัพย์สินนั้นได้ ซึ่งการได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์อาจเกิดจากการที่บุคคลได้มาจากการทำนิติกรรมสัญญาต่าง ๆ เช่น ตามสัญญาซื้อขาย สัญญาเช่าซื้อ สัญญาแลกเปลี่ยน สัญญาขายฝาก เป็นต้น หรืออาจได้มาโดยผลของกฎหมาย อาจแยกได้ 6 ประการ¹⁰

1. การได้มาโดยอาศัยหลักส่วนควบ เช่น ที่ดินแปลงเกิดที่อกริมตลิ่ง ที่งอก ย่อมเป็นทรัพย์สินของเจ้าของที่ดินแปลงนั้น มาตรา 1308 หรือการที่สังหาริมทรัพย์ของบุคคลหลายคนมารวมเข้ากันจนเป็น ส่วนควบหรือแบ่งแยกไม่ได้ บุคคลเหล่านั้นเป็นเจ้าของรวมใน ทรัพย์สินที่รวมเข้ากัน โดยแต่ละคนมีส่วนตามค่าแห่งทรัพย์สินของตนในเวลาที่ยรวมเข้ากับทรัพย์สินอื่น ตามมาตรา 1316

2. การได้มาโดยเข้าถือเอาสังหาริมทรัพย์ที่ไม่มีเจ้าของ เช่น บุคคลอาจได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์แห่งสังหาริมทรัพย์อันไม่มีเจ้าของโดยเข้าถือเอา เว้นแต่การเข้าถือเอานั้น ต้องห้ามตามกฎหมายหรือฝ่าฝืนสิทธิของบุคคลอื่นที่จะเข้าถือเอาสังหาริมทรัพย์นั้น ตาม มาตรา 1316

3. การได้มาซึ่งของตกหาย หรือโบราณวัตถุ เช่น ผู้เก็บได้ซึ่งทรัพย์สินหายได้ ปฏิบัติตามบทบัญญัติมาตรา 1323 คือ บุคคลเก็บได้ซึ่งทรัพย์สินหายได้ทำอย่างหนึ่งอย่างใด ดัง ต่อไปนี้

(1) ส่งมอบทรัพย์สินนั้นแก่ผู้ของหายหรือเจ้าของหรือบุคคลอื่นผู้มีสิทธิจะรับทรัพย์สินนั้น หรือ

(2) แจ้งแก่ผู้ของหายหรือเจ้าของหรือบุคคลอื่นผู้มีสิทธิจะรับทรัพย์สินนั้น โดยมีชกซ้ำ หรือ

¹⁰ เรื่องเดิม, หน้า 123.

(3) ส่งมอบทรัพย์สินนั้นแก่เจ้าพนักงานตำรวจ หรือพนักงานเจ้าหน้าที่อื่น ภายใน 3 วัน และแจ้งพฤติการณ์ตามที่ทราบอันอาจเป็นเครื่องช่วยในการสืบหาตัวบุคคลผู้มี สิทธิจะรับทรัพย์สินนั้น

แต่ถ้าไม่ทราบตัวผู้ของหาย เจ้าของ หรือบุคคลอื่นผู้มีสิทธิจะรับทรัพย์สิน หรือ บุคคลนั้นไม่รับมอบทรัพย์สิน ให้ดำเนินการตามวิธีการใน (3)

ทั้งนี้ ผู้เก็บได้ซึ่งทรัพย์สินหายต้องรักษาทรัพย์สินนั้นไว้ด้วยความระมัดระวัง อันสมควรจนกว่าจะส่งมอบแล้ว และเมื่อดำเนินการแล้วเสร็จผู้มีสิทธิจะรับทรัพย์สินนั้นมิได้ เรียกเอาภายใน 1 ปี นับแต่วันที่เก็บได้ กรรมสิทธิ์ตกแก่ผู้เก็บได้ ตามมาตรา 1325

4. การได้ทรัพย์สินมาโดยสุจริตในพฤติการณ์พิเศษ เช่น สิทธิของบุคคลผู้ซื้อ ทรัพย์สินโดยสุจริตในการขายทอดตลาดตามคำสั่งศาล หรือคำสั่งเจ้าพนักงานรักษาทรัพย์สินใน คดีล้มละลาย ตามมาตรา 1330

5. การได้มาโดยอายุความ ตามมาตรา 1333

6. การได้มาซึ่งที่ดินตามกฎหมายที่ดิน ตามมาตรา 1334 ที่ดินรกร้างว่างเปล่า และที่ดินซึ่งมีผู้เวนคืนหรือทอดทิ้งหรือกลับมาเป็นของแผ่นดินโดยประการอื่นตามกฎหมาย ที่ดินนั้น บุคคลอาจได้มาตามกฎหมายที่ดิน

ด้วยการที่บุคคลมีกรรมสิทธิ์เหนือทรัพย์สิน ทำให้สามารถใช้สิทธิต่าง ๆ ได้ หลายประการ ซึ่งบทบัญญัติในมาตรา 1336 บัญญัติว่า ภายในบังคับแห่งกฎหมาย เจ้าของ ทรัพย์สินมีสิทธิใช้สอยและจำหน่ายทรัพย์สินของตนและได้ซึ่งดอกผลแห่งทรัพย์สินนั้น กับทั้ง มีสิทธิติดตามและเอาคืนซึ่งทรัพย์สินของตนจากบุคคลผู้ไม่มีสิทธิจะยึดถือไว้และมีสิทธิ ชัดขวางมิให้ผู้อื่นสอดเข้าเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินนั้นโดยมิชอบด้วยกฎหมาย

ผู้มีกรรมสิทธิ์จึงมีสิทธิดังนี้

1. มีสิทธิใช้สอยทรัพย์สินของตน
2. มีสิทธิจำหน่ายทรัพย์สินของตน
3. มีสิทธิได้ซึ่งดอกผลจากทรัพย์สินนั้น

ไว้

4. มีสิทธิติดตามและเอาคืนซึ่งทรัพย์สินของตนจากบุคคลผู้ไม่มีสิทธิจะยึดถือ

5. มีสิทธิขัดขวางมิให้ผู้อื่นสอดเข้าเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินนั้นโดยมิชอบด้วย

กฎหมาย

คำถามท้ายบท

1. กฎหมายมีลักษณะแตกต่างจากบรรทัดฐานทางสังคมอื่นอย่างไร
2. บุคคลตามกฎหมายไทยมีกี่ประเภท มีอะไรบ้าง
3. กฎหมายกำหนดเกี่ยวกับการควบคุมความสามารถของบุคคลไว้อย่างไร จงอธิบาย
4. ท่านเห็นด้วยหรือไม่อย่างไร กับคำกล่าวที่ว่า “สัญญาเป็นนิติกรรม”
5. “ละเมิด” คือ อะไร จงอธิบายพร้อมยกตัวอย่างประกอบ
6. ท่านเข้าใจเกี่ยวกับความรับผิดในผลแห่งละเมิดจากการกระทำของบุคคลอื่นอย่างไร จงอธิบาย
7. การจัดการงานนอกสั่ง คืออะไร เกิดขึ้นในกรณีใด
8. บุคคลจะมีกรรมสิทธิ์เหนือทรัพย์สินได้หรือไม่อย่างไร จงอธิบายพร้อมยกตัวอย่างประกอบ

บรรณานุกรม

หนังสือ

ประจักษ์ พุทธิสมบัติ. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิด จัดการงานนอกสั่ง และลาภมิควรได้. กรุงเทพฯ: พิมพ์ที่ บริษัท มีสมบัติ จำกัด, 2548.

ประสิทธิ์ โขวิไลกุล. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติบุคคลและความรับผิดชอบทางอาญา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2543.

ประสิทธิ์ ปิวาวัฒนพานิช. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับกฎหมาย. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2560.

ไพฑูริย์ เอกจริยกร. คำอธิบายจ้างแรงงาน จ้างทำของ รับขน. พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2560.

สมจิตร ทองศรี. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยทรัพย์. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: จัดพิมพ์โดยสำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2563.

สมยศ เชื้อไทย. คำอธิบายกฎหมายแพ่ง : หลักทั่วไป เล่ม 1 ความรู้กฎหมายทั่วไป. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2540.

ศันนัทภรณ์ โสทธิพันธ์. คำอธิบายนิติกรรมสัญญา. พิมพ์ครั้งที่ 21. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2560.

กฎหมาย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ประมวลกฎหมายอาญา